

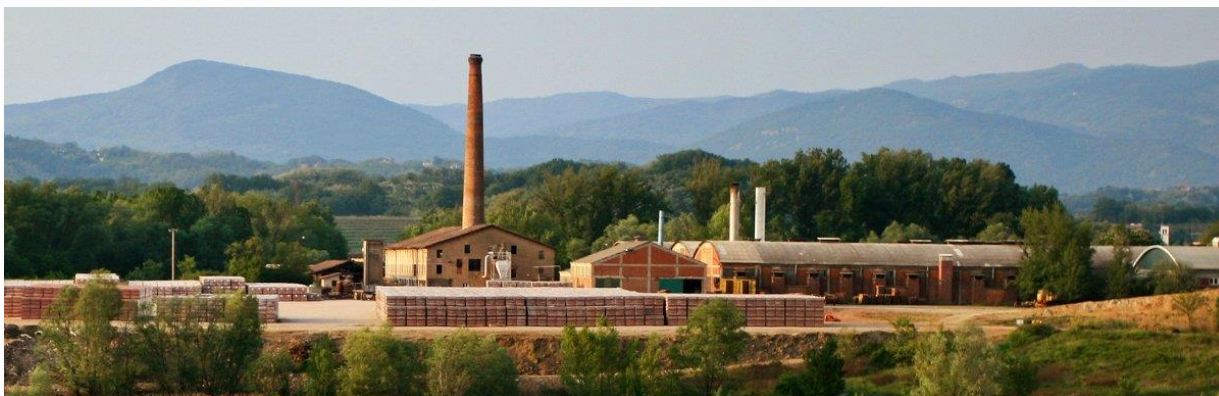

OBČINA RENČE-VOGRSKO

AKCIJSKI NAČRT

**OBČINA PO MERI INVALIDOV
V OBČINI RENČE-VOGRSKO
ZA OBDOBJE 2019–2023**

UVOD

Občina Renče-Vogrsko je del goriške statistične regije. Meri 30 km². Po površini se med slovenskimi občinami uvršča na 181. mesto.

Statistični podatki za leto 2015 kažejo o tej občini tako sliko:

Sredi leta 2015 je imela občina približno 4.300 prebivalcev (približno 2.200 moških in 2.100 žensk). Po številu prebivalcev se je med slovenskimi občinami uvrstila na 114. mesto. Na kvadratnem kilometru površine občine je živel povprečno 147 prebivalcev, torej je bila gostota naseljenosti tu večja kot v celotni državi (102 prebivalca na km²).

Število živorojenih je bilo višje od števila umrlih. Naravni prirast na 1.000 prebivalcev v občini je bil torej v tem letu pozitiven, znašal je 3,7 (v Sloveniji 0,4). Število tistih, ki so se iz te občine odselili, je bilo nižje od števila tistih, ki so se vanjo priselili. Selitveni prirast na 1.000 prebivalcev v občini je bil torej pozitiven, znašal je 2,5. Seštevek naravnega in selitvenega prirasta na 1.000 prebivalcev v občini je bil pozitiven, znašal je 6,2 (v Sloveniji 0,6).

Povprečna starost občanov je bila 44,4 leta in tako višja od povprečne starosti prebivalcev Slovenije (42,6 leta).

Med prebivalci občine je bilo število najstarejših – tako kot v večini slovenskih občin – večje od števila najmlajših: na 100 oseb, starih 0–14 let, je prebivalo 144 oseb, starih 65 let ali več. To razmerje pove, da je bila vrednost indeksa staranja za to občino višja od vrednosti tega indeksa za celotno Slovenijo (ta je bila 123). Pove pa tudi, da se povprečna starost prebivalcev te občine dviga v povprečju hitreje kot v celotni Sloveniji. Podatki po spolu kažejo, da je bila vrednost indeksa staranja za ženske v vseh slovenskih občinah višja od indeksa staranja za moške. V občini je bilo – tako kot v večini slovenskih občin – med ženskami več takih, ki so bile stare 65 let ali več, kot takih, ki so bile stare manj kot 15 let; pri moških je bila slika enaka.

Kratka kronologija razvoja projekta »Občina po meri invalidov« v Občini Renče-Vogrsko

Pridobitev listine je priznanje občini, ki v svojem delovanju upošteva različnost potreb svojih občanov, načrtno razvija, vzpodbuja in realizira dejavnosti in ukrepe, ki bistveno prispevajo tudi k večji kakovosti osebnega življenja vseh invalidov in njihovih družin, ustvarja možnosti za njihovo socialno vključenost in za aktivno udeležbo v družbenem življenju občine z namenom udejanjanja pravic človeka in državljana. V pripravah za vključitev v projekt so bili izvedeni naslednji potrebni koraki:

Občina Renče-Vogrsko je v obdobju 2012–2018 intenzivno pristopila k izvajanju projekta Občina po meri invalidov. V začetnih fazah smo izvedli analizo stanja v Občini Renče-Vogrsko, ki je temeljila na Agendi 22. Izvedli smo okroglo mizo, na katero smo povabili vse invalidske organizacije in odgovorne predstavnike javnih služb, ki se srečujejo s problematiko invalidov, da na osnovi skupnih ugotovitev pripravijo oceno položaja invalidov v občini in oblikujejo predloge za akcijski načrt. Na osnovi analize stanja smo izdelali akcijski načrt občine (2012–2018) s konkretnimi opredeljenimi nalogami, s konkretnimi izvajalci in viri financiranja.

Skozi celotno obdobje izvajanja projekta Občina po meri invalidov je Svet za invalide stalno spremljal izvajanje akcijskega načrta in vsako leto na seji Občinskega sveta podal letno poročilo o izvajanju Akcijskega načrta s predlogi za dopolnitve.

Občina Renče-Vogrsko je kot prejemnica listine »OBČINA PO MERI INVALIDOV«, podeljene v letu 2015, zavezana k nadgrajevanju okolja, v katerem živijo in delajo invalidi. Na tej podlagi je Občinski svet na predlog Sveta za invalide dolžan sprejeti akcijski načrt za izboljšanje in uresničevanje enakih možnosti invalidov v Občini Renče-Vogrsko za novo štiriletno obdobje. Navedeni akcijski načrt razvijamo z namenom, da bi v občini dosegli čim višjo kvaliteto skupnega življenja in socialne vključenosti vseh občanov v lokalno skupnost, tako da bi bila presežena miselnost, da gre le za interes invalidov, višjo kvaliteto življenja v lokalni skupnosti in enakovredno vključenost invalidov v življenje naše lokalne skupnosti naj se torej doseže z določeno strategijo upoštevanja različnosti in posebnih potreb posameznih skupin prebivalstva.

Zato skladno z navedenim v novem akcijskem načrtu na področju podpornih storitev načrtujemo **nadgraditev sodelovanja med nevladnimi organizacijami in institucijami tako s področja sociale kakor zdravstva**. Ravno tako bo opredeljena strategija nadgrajevanja lokalnih programov celostne oskrbe starejših in ranljivih preko krepitev socialnih mrež laičnega in institucionalnega delovanja.

Prihajamo v naslednje obdobje izvajanja projekta Občine po meri invalidov, ko bomo morali pripraviti akcijski načrt za izboljšanje življenjskega in delovnega okolja za invalide, bolnike in starejše občane za obdobje 2019–2023.

Občinski svet Občine Renče-Vogrsko je na svoji 3. seji dne 21. marca 2019 sprejel SKLEP O DOLOČITVI IZHODIŠČ ZA PRIPRAVO AKCIJSKEGA NAČRTA ZA IZBOLJŠANJE IN URESNIČEVANJE ENAKIH MOŽNOSTI INVALIDOV V OBČINI RENČE-VOGRSKO ZA OBDOBJE 2019–2023, ki se glasi:

Svet za invalide Občine Renče-Vogrsko naj Akcijski načrt za izboljšanje in uresničevanje enakih možnosti invalidov v Občini Renče-Vogrsko za obdobje 2019–2023 pripravi na podlagi naslednjih izhodišč:

1. Povezovanje odgovornih nosilcev v sistemsko delovanje oz. proces na nivoju lokalne skupnosti s ciljem sprejemanja in izvajanja vseh ukrepov s ciljem izboljšanja delovanja in sodelovanja vseh nosilcev, ki lahko pripomorejo k izboljšanju kvalitete življenja in dela invalidov v lokalnem okolju.
2. Vzpostavitev koordinacije med nevladnimi organizacijami (invalidske in humanitarne organizacije, športna/kulturna društva, društva upokojencev, zavodi ...).
3. Za vsa pomembna življenjska področja je potrebno celovito prepoznati interese in potrebe občanov invalidov, bolnikov in starejših občanov, (glede na specifičnost in značilnosti lokalne skupnosti).
4. V okviru nadgradnje akcijskega načrta je potrebno skupaj s krajevnimi skupnostmi in ostalimi združenji, ki delujejo na lokalnem okolju, zbrati predloge odpravljanja arhitektonskih ovir oz. izboljšanja dostopnosti do objektov javnega značaja (trgovine, banka, pošta, kulturne dvorane, ceste, pločniki, šole, športni objekti, sakralni objekti).
5. V okvirjih nadgradnje delovanja informacijske pisarne »Vodnik po pravicah invalidov« se naj vsebinsko razširi storitve (vključi se naj nudenje informacij iz naslova zdravstvenega in pokojninskega invalidskega zavarovanja invalidom in drugim, ki potrebujejo take informacije).
6. Priprava ukrepov pri ohranjanju in izboljšanju zaposlitvenih možnosti invalidov (osveščanje in nudenje strokovne pomoči delodajalcem, vključevanje invalidov v program aktivne politike zaposlovanja, osveščanje invalidov, usmerjanje v postopke poklicne in zaposlitvene rehabilitacije ...).
7. Pri izvajanju ukrepov na področju sociale in zdravstva sodelovanje pri skupnih programih s sosednjimi občinami (Občina Miren-Kostanjevica, Občina Šempeter-Vrtojba ...)
8. Okrepiti informacijsko dostopnost do informacij za pomoč in oporo družinam z invalidi in težkimi bolniki (napovednik, občinsko glasilo, spletni portal občine).

OPOMNIK – Agenda 22

Združeni narodi so sprejeli "Standardna pravila za izenačevanje možnosti invalidov", ki so podlaga za oblikovanje invalidske politike. Švedske invalidske organizacije so izdelale metodo, znano kot Agenda 22, ki je namenjena izdelavi načrtov invalidske politike na podlagi Standardnih pravil. Osnovna ideja je, da so človekove pravice podlaga, najboljši rezultati pa se dosežejo v okviru sodelovanja med invalidskimi organizacijami in lokalnimi oblastmi. Agenda 22 vsebuje 22 pravil, kjer so zapisana navodila za načrtovanje invalidske politike za lokalne oblasti.

Standardna pravila temeljijo na dejstvu, ki ga označujemo z družbeno vrednotenim in pogojenim dojemanjem invalidnosti. To pomeni, da se pojem invalidnost pojavlja v odnosu med osebami z biološko ali medicinsko okvaro in njihovo okolico. Vzroki so lahko pomanjkljivosti v fizičnem okolju ali razkorak med tem, kar družba ponuja, in dejanskimi potrebami invalidov. Zato ni le posameznik tisti, ki ga je treba prilagoditi in preoblikovati, da bi ustrežal družbi, pač pa je prvenstveno treba načrtovati družbo tako, da bodo imeli vsi državljani enake možnosti.

22 pravil je razdeljenih v tri skupine: Predpogoji, Ciljna področja in Ukrepi za izvajanje.

PREDPOGOJI

Prva skupina pravil, ki se ukvarja s predpogoji za enakopravno sodelovanje, je sestavljena iz štirih pravil. Začenja se s pomenom osveščanja (pravilo 1), kot stalnico v družbi, glede potreb, pravic in zmožnosti invalidov. Zagotoviti je treba tudi dobro zdravstveno varstvo (pravilo 2) in dobro rehabilitacijo (pravilo 3), ki ju je treba izvajati ob pravem času. Družba mora biti sposobna zagotoviti strokovno-podporne službe (pravilo 4) in tehnične pripomočke, prilagojene potrebam vsakega posameznika.

CILJNA PODROČJA

Druga skupina pravil opisuje odgovornost družbe na osmih pomembnih ciljnih področjih. Najprej je opredeljeno področje dostopnosti (pravilo 5). Če želimo, da bo družba enaka, mora biti dostopna vsakomur. To se nanaša tako na fizično okolje kot na dostopnost do informacij in komuniciranje med ljudmi. Vsi otroci in mladostniki morajo biti glede na svoje sposobnosti deležni možnosti izobraževanja (pravilo 6). Invalidi morajo imeti tudi možnost zaposlovanja (pravilo 7) pod enakimi pogoji kot vsi ostali. Družba mora prevzeti skrb za zagotavljanje zadostne finančne pomoči in socialne varnosti invalidom (pravilo 8), tudi če narava njihove invalidnosti omejuje ali izključuje možnost opravljanja plačanega dela. Vsakdo ima enake pravice do družinskega življenja in osebne integritete (pravilo 9), invalidi ne smejo biti zapostavljeni na področjih odnosov med spoloma, zakonskega življenja in starševstva. Invalidi morajo imeti tudi dostop do kulture (pravilo 10), in sicer kot uporabniki in kot aktivno sodelujoči. Enako velja za rekreacijo in šport (pravilo 11), kar zadeva dejavnosti tako v zaprtih prostorih kot na prostem. Cerkve in religiozna združenja morajo biti dostopna, da lahko invalidi sodelujejo pri obredih, povezanih z njihovo religijo (pravilo 12).

IZVAJANJE

Zadnja skupina je sestavljena iz desetih splošnih pravil. S pomočjo informiranja in raziskovanja (pravilo 13) bo družba povečala znanje o potrebah invalidov. Na ta način bo postavila temelje za oblikovanje in načrtovanje politike (pravilo 14), pri čemer bodo invalidski vidiki vključeni v vsa področja. Zakonodaja (pravilo 15) bo zagotovila invalidom zakonsko podlago za sodelovanje in enakopravnost. Ekonomska politika (pravilo 16) pa bo zastavljena tako, da bodo vprašanja invalidnosti vključena kot sestavni del običajnega proračunskega dela. Koordinacija dela (pravilo 17) bo zagotovila, da družba učinkovito uporablja vire. Pomen družbenega priznavanja znanja, ki ga imajo invalidske organizacije (pravilo 18), je ena izmed glavnih tem standardnih pravil. Pravilo 18 namreč določa vlogo, ki jo imajo organizacije kot svetovalke pri načrtovanju, izvajanju in ocenjevanju ukrepov, ki zadevajo življenje invalidov. Za vse kategorije strokovnjakov je treba zagotavljati neprekinjeno usposabljanje strokovnega osebja (pravilo 19), s katerim bodo pridobili znanje o potrebah, pravicah in sposobnostih invalidov. Potrebno je nenehno nadzorovanje in ocenjevanje programov (pravilo 20), če želimo postopno doseči cilje Standardnih pravil. Prek tehničnega in gospodarskega sodelovanja (pravilo 21) lahko članice Združenih narodov pomagajo izboljšati življenjske pogoje invalidov v državah v razvoju

in podprejo nalogo oblikovanja invalidskih organizacij. Invalidski vidiki morajo tvoriti tudi običajni sestavni del vsakršnega mednarodnega sodelovanja (pravilo 22).

Uporaba Standardnih pravil

Standardna pravila niso zakonsko zavezujoča, temveč so politična in moralna zaveza, ki so jo sprejele članice mednarodne skupnosti. Standardna pravila je mogoče uporabiti kot smernice za ukrepe invalidske politike na vseh ravneh družbe, od nacionalne do lokalne, pa tudi v zasebnih podjetjih, organizacijah itd.

Predpogoji:

Pravilo 1: Osveščanje

- Kako lokalna oblast širi informacije o svojih virih za invalide?
- Ali so informacije na voljo vsem vrstam invalidov?
- Ali so informacije primerne v smislu, da so vsi invalidi ustrezno obveščeni o svojih pravicah in možnostih?
- Kako lokalna oblast osvešča javnost, da so invalidi državljani, ki imajo enake pravice in dolžnosti kot vsi ostali?
- Kako lokalna oblast vzpodbuja sredstva javnega obveščanja, da bi invalide opisovali na pozitiven način?
- Kako lokalna oblast vzpodbuja podjetja v zasebnem sektorju, da upoštevajo vidike invalidnosti v vseh svojih dejavnostih?
- Kako lokalna oblast osvešča invalide glede njihovih pravic in možnosti?
- Ali so ukrepi za osveščanje sestavni del usposabljanja različnih kategorij osebja?

Pravilo 2: Zdravstveno varstvo

- Ali ima lokalna oblast akcijske programe, namenjene zgodnjemu odkrivanju, ocenjevanju in odpravljanju pomanjkljivosti pri zdravstvenem varstvu invalidov?
- Kakšnega izobraževanja je deležno zdravstveno osebje na področju odkrivanja invalidnosti in usmerjanja k ustreznim službam?
- Ali ima zdravstveno osebje stalen dostop do ustreznih metod in tehnologij?
- Na kakšen način lokalna oblast invalidom zagotavlja dostop do vseh vrst rednega zdravljenja in zdravil, ki jih potrebujejo?

Pravilo 3: Rehabilitacija

- Ali ima lokalna oblast svoje rehabilitacijske programe, namenjene različnim skupinam invalidov?
- Kakšni rehabilitacijski ukrepi obstajajo za različne kategorije invalidov?
- Ali rehabilitacijski ukrepi ustrezajo resničnim potrebam? Če ne, kaj manjka?
- Kakšne možnosti sodelovanja imajo invalidi in njihove družine pri pripravi in organizaciji rehabilitacijskih storitev, ki jih zadevajo?
- Ali se invalide in njihove družine vzpodbuja k vključevanju v rehabilitacijo drugih, na primer kot učitelje, inštruktorje ali svetovalce?

- Ali so v pripravo in oceno rehabilitacijskih programov vključene tudi invalidske organizacije?

Pravilo 4: Strokovno-podporne službe

- Ali lokalna oblast invalidom zagotavlja podporne storitve, kar zadeva:
 - pripomočke,
 - osebno pomoč,
 - tolmača znakovnega jezika?
- Ali so za uporabnike te storitve brezplačne?

Ciljna področja:

Pravilo 5: Dostopnost

- Ali ima lokalna oblast sistematičen akcijski načrt, katerega namen je doseči dostopnost fizičnega okolja (v zaprtih prostorih in na prostem) za vse:
 - v drugih zgradbah,
 - v javnem prevozu in drugih komunikacijskih sredstvih,
 - na ulicah,
 - drugod na prostem?
- Ali imajo strokovnjaki, ki se ukvarjajo z načrtovanjem in izgradnjo fizičnega okolja, dostop do najnovejših informacij o invalidski politiki in ukrepih za doseganje dostopnosti?
- Ali so zahteve več skupin invalidov vključene v proces načrtovanja in izgradnje fizičnega okolja od samega začetka procesa načrtovanja?
- Ali invalidske organizacije sodelujejo:
 - pri razvoju standardov in norm za dostopnost,
 - pri načrtovanju gradbenih projektov?
- Ali so informacije, ki jih zagotavlja lokalna oblast o diagnozah, pravicah in razpoložljivih storitvah in programih, dostopne:
 - vsem invalidom,
 - njihovim družinam,
 - njihovim predstavnikom?
- Katere strategije se uporabljajo za doseganje dostopnosti informacijskih storitev in dokumentacije:
 - slepim in slabovidnim,
 - gluhoslepim,
 - gluhim in naglušnim,
 - osebam z motnjami v duševnem razvoju,
 - disleksikom?
- Ali sprejeti ukrepi ustrezajo dejanskim potrebam?
- Na kakšen način je gluhim in naglušnim otrokom omogočeno učenje znakovnega jezika med njihovim šolanjem?
- Ali lokalna oblast pomaga staršem pri učenju znakovnega jezika?

- Ali lokalna oblast ve, koliko gluhih, gluhoslepih in naglušnih državljanov potrebuje tolmača znakovnega jezika?
- Ali so tolmači na voljo vsem, ki jih potrebujejo?
- Kako lokalna oblast spremlja dostopnost televizije, radia in časopisov:
 - slepim in slabovidnim,
 - gluhoslepim,
 - gluhim in naglušnim,
 - osebam z motnjami v duševnem razvoju,
 - disleksikom?
- Ali so za vse zadevne skupine upoštevani vidiki dostopnosti že od samega začetka uvajanja novih računalniških programov in sistemov storitev?
- Če temu ni tako, ali bodo obstoječi sistemi prilagojeni tako, da bodo dostopni invalidom?
- Ali se opravijo posvetovanja z invalidskimi organizacijami, preden se razvijejo nove informacijske storitve?

Pravilo 6: Vzgoja in izobraževanje

- Ali lokalna oblast zagotavlja izobraževanje invalidov v integriranih okoljih?
- Ali tako izobraževanje tvori sestavni del načrtovanja izobraževanja, razvoja učnih načrtov in organizacije šolstva
- Ali se za doseganje dostopnosti izobraževanja zagotavljajo:
 - tolmači za znakovni jezik,
 - druge ustrezne podporne službe,
 - postopki, ki omogočajo, da je izobraževanje dostopno vsem?
- Kako so v proces izobraževanja vključene skupine staršev in invalidske organizacije?
- Ali ima lokalna oblast izoblikovano politiko izobraževanja v rednih šolah?
- Ali so učni načrti fleksibilni in ali jih je mogoče dopolniti in prilagoditi?
- Ali so na voljo kakovostni materiali, redno izobraževanje učiteljev in podporni učitelji?
- Ali obstajajo posebne oblike izobraževanja za tiste, ki jim splošni šolski sistem ne ustreza glede na njihove potrebe?
- Ali je kakovost takšnega izobraževanja enakovredna ostalim oblikam izobraževanja?
- Ali obstajajo posebne šole za gluhe in naglušne osebe ter gluhoslepe, ki potrebujejo izobraževanje v znakovnem jeziku?
- Če ne, kako je poskrbljeno za potrebe teh učencev?

Pravilo 7: Zaposlovanje

- Kako lokalna oblast spodbuja vključevanje invalidov v redno zaposlitev?
- Koliko oseb zaposluje lokalna oblast in koliko od njih je invalidov?
- Ali so za delovna mesta pod okriljem lokalne oblasti določeni akcijski načrti, ki invalidom omogočajo dostopnost do teh delovnih mest?

- Če so, ali ti programi vključujejo naslednje ukrepe:
 - ukrepe za spodbujanje uporabe različnih pripomočkov,
 - ukrepe za prilagajanje delovnega časa individualnim potrebam (t. j. gibljiv delovni čas, skrajšan delovni čas, delitev delovnega mesta),
 - ukrepe za izboljšanje poklicne rehabilitacije,
 - druge ukrepe?
- V kakšnem obsegu so bili ti ukrepi izvedeni? Ali so bili ustrezni?
- Kako si lokalna oblast prizadeva za osveščanje javnosti z namenom, da se premagajo negativna stališča in predsodki glede invalidnih delavcev?
- Kako lokalna oblast ustvarja ugodne pogoje za zaposlovanje invalidov v okviru svojih dejavnosti?
- Kakšni so danes pogoji na delovnih mestih pod okriljem lokalne oblasti? Ali imajo invalidi v primerjavi z ostalimi enake možnosti glede na:
 - zaposlovanje,
 - napredovanje,
 - povečanje plače,
 - sodelovanje v programih usposabljanja osebja?
- Kakšne zaposlitvene možnosti lahko lokalna oblast ponudi invalidom, ki se glede na svoje potrebe ne morejo vključiti v redno zaposlitev?
- Ali lokalna oblast sodeluje z invalidskimi organizacijami v zvezi z vsemi ukrepi, ki zadevajo invalide na delovnem mestu in na trgu dela?

Pravilo 8: Finančna pomoč in socialna varnost

- Kakšna finančna pomoč je predvidena za osebe, ki so zaradi invalidnosti:
 - začasno izgubile redni dohodek,
 - prejele manjši dohodek od običajnega,
 - izgubile možnost zaposlitve?
- Ali je dana pomoč zadostna, da zagotovi invalidom enakovreden življenjski standard?
- Invalidnost lahko pomeni dodatne stroške. Ali je bilo to upoštevano pri načrtovanju finančne pomoči?
- Kakšna finančna pomoč je predvidena za posameznike, ki skrbijo za invalide?
- Ali ima lokalna oblast posebne akcijske programe, ki spodbuja invalide pri iskanju zaposlitve? Če jih ima, ali akcijski programi zagotavljajo možnost:
 - poklicnega usmerjanja,
 - poklicne rehabilitacije,
 - poklicnega usposabljanja,
 - posredovanja zaposlitve,
 - denarne podpore v vmesnem času?

Pravilo 9: Družinsko življenje in osebna integriteta

- Ali lokalna oblast omogoča invalidom, da živijo s svojo družino?

- Ali je na voljo storitve nege?
- Ali lokalna oblast zagotavlja svetovanje invalidom, ki si želijo ustvariti družino?
- Na kakšen način si lokalna oblast prizadeva spremeniti negativen odnos do zakonskega življenja, spolnosti in starševstva invalidov?
- Ali lokalna oblast invalidom lahko ponudi informacije o previdnostnih ukrepih glede spolnih in drugih oblik zlorabe?

Pravilo 10: Kultura

- Ali so različne kulturne dejavnosti, kot so ples, glasba, književnost, gledališče in druge, dostopne v taki obliki, da se vanje lahko vključijo tudi invalidi?
- Ali so kulturne prireditve in storitve dostopne invalidom?
- Ali so informacije o kulturnih prireditvah in drugih storitvah dostopne v gledališčih, muzejih, kinodvoranah, knjižnicah?
- Ali se uporablja sodobna tehnologija kot sredstvo, ki omogoča vsem invalidom dostop do kulturnih prireditev in storitev?

Pravilo 11: Rekreativna in šport

- Ali so športne dejavnosti dostopne na takšen način, da se invalidi lahko ukvarjajo s športom in drugimi dejavnostmi za prosti čas?
- Ali so športni dogodki dostopni invalidom?
- Na kakšen način lokalna oblast poskrbi, da lokalna turistična agencija zagotovi dostopnost svojih dejavnosti?
- Kako lokalna oblast podpira športne dejavnosti za invalide?
- Ali je invalidom omogočeno sodelovanje na nacionalnih in mednarodnih prireditvah?
- Ali imajo invalidi, ki sodelujejo v športnih dejavnostih, možnost enakovrednega kvalitetnega učenja in treninga kot ostali športniki?
- Ali se opravijo posvetovanja z invalidskimi organizacijami pri razvijanju storitev za invalide?

Pravilo 12: Religija

- Na kakšen način lokalna oblast pomaga doseči dostopnost verskih dejavnosti invalidom?
- Na kakšen način lokalna oblast spodbuja posredovanje informacij o vprašanih invalidnosti verskim ustanovam in organizacijam?
- Na kakšen način lokalna oblast omogoča dostopnost verske literature invalidom?
- Ali se pri pripravi ukrepov za enakopravno sodelovanje v verskih dejavnostih opravijo posvetovanja z invalidskimi organizacijami?

Pravilo 13: Informiranje in raziskovanje

- Ali lokalna oblast zbira statistične podatke, ki zadevajo na primer:
 - položaj invalidnih učencev v izobraževalnem procesu,
 - pogoje na delovnem mestu za invalide,

- zaposlitvene možnosti invalidov,
- dodatne osebne stroške zaradi invalidnosti,
- vpliv omejevanja izdatkov in povečanih obremenitev na dohodke invalidov?
- Ali ima lokalna oblast bazo podatkov o:
 - različnih skupinah invalidov in njihovih različnih potrebah,
 - naslovih vseh invalidskih organizacij,
 - storitvah in programih, namenjenih invalidom?
- Kako lokalna oblast podpira raziskave o:
 - vplivu socialnih in ekonomskih pogojev na invalide in njihove družine,
 - različnih možnostih za razvoj storitev podpornih ukrepov?
- Ali lokalna oblast spodbuja zaposlovanje invalidov za zbiranje podatkov in raziskovanje na področju vprašanj invalidnosti?
- S kakšnimi ukrepi lokalna oblast razširja znanje in informacije o invalidnosti na političnih in administrativnih ravneh?

Izvajanje:

Pravilo 14: Oblikovanje in načrtovanje politike

- Ali ima lokalna oblast izdelan načrt invalidske politike?
- Ali ta načrt temelji na Standardnih pravilih?
- Ali izdelani načrt vsebuje konkretne ukrepe glede na:
 - časovni okvir za izvedbo vsakega ukrepa,
 - pristojno službo,
 - financiranje?
- Ali je bil načrt invalidske politike izdelan v tesnem sodelovanju z invalidskimi organizacijami?
- Ali so vprašanja invalidnosti vključena v razvojne načrte lokalne oblasti od samega začetka oblikovanja teh načrtov?
- Ali obstajajo kontrolni sezname na primer za ukrepe izboljševanja dostopnosti, ki bi bili potrebni v različnih povezavah?
- Če obstajajo, ali se uporabljajo tako, da spodbujajo ukrepe?

Pravilo 15: Zakonodaja

- Ali je bila lokalna oblast kdaj deležna kritike glede neizpolnjevanja zakonodaje, ki se nanaša na invalide?
- Če je tako, ali je lokalna oblast sprejela ustrezne ukrepe, da se takšen položaj ne bi ponovil?
- Ali občina kandidatka s svojimi akti ureja vprašanja za uresničevanje invalidovih pravic?

Pravilo 16: Ekonomska politika

- Ali so izdatki lokalne oblasti za prilagoditve in drugi viri, namenjeni invalidom, vključeni v redni proračun ali pa so financirani posebej?
- Ali lokalna oblast namenja finančno podporo projektom in drugim razvojnim ukrepom, ki se nanašajo na invalide?
- Ali ima lokalna oblast posebni razvojni sklad za invalide, ki lahko podpira pilotske projekte in programe samopomoči na osnovni ravni?

Pravilo 17: Koordinacija dela

- Ali znotraj lokalne oblasti obstaja stalni koordinacijski odbor za vprašanja invalidov?
- Če obstaja, kako se izvolijo njegovi člani?
- Kako so v koordinacijskem odboru zastopane invalidske organizacije?
- S kolikšnimi finančnimi sredstvi razpolaga koordinacijski odbor?

Pravilo 18: Invalidske organizacije

- Kako lokalna oblast spodbuja in podpira:
 - oblikovanje invalidskih organizacij,
 - obstoječe invalidske organizacije,
 - sodelovanje med invalidskimi organizacijami?
- Kako lokalna oblast sodeluje z invalidskimi organizacijami?
- Kakšno vlogo imajo invalidske organizacije pri zagotavljanju podpore in storitev ter drugih ukrepov, ki zadevajo invalide? Ali imajo možnost:
 - prepoznati potrebe in prednostne naloge,
 - sodelovati pri načrtovanju ukrepov,
 - sodelovati pri izvajanju ukrepov,
 - sodelovati pri ocenjevanju,
 - aktivno prispevati k povečanju ozaveščenosti javnosti?
- Kakšen je pomen invalidskih organizacij za njihove člane in družbo?
- V kakšnem obsegu so invalidske organizacije zastopane v upravni sestavi lokalne oblasti?

Pravilo 19: Usposabljanje strokovnega osebja

- Ali je osebje znotraj lokalne oblasti, ki ima pogoste stike z invalidi, deležno izobraževanja na področju invalidnosti?
- Če je, kaj obsega takšno izobraževanje?
- Kakšno usposabljanje na področju invalidnosti je namenjeno ostalemu osebju?
- Ali so invalidi običajno vključeni kot učitelji, inštruktorji ali svetovalci v usposabljanje strokovnega osebja na področjih, ki zadevajo invalide?
- Ali se takšni programi usposabljanja razvijajo v sodelovanju z invalidskimi organizacijami?

Pravilo 20: Nacionalen nadzor in ocenjevanje programov za invalide v okviru izvajanja Standardnih pravil

- Kako se ocenjujejo načrti invalidske politike ter drugi akcijski programi lokalne oblasti za invalide?
- Kakšna je vloga invalidskih organizacij pri ocenjevanju načrtov invalidske politike ter akcijskih programov za invalide?
- Kako in komu se posredujejo rezultati ocenjevanja?
- Ali se postopki glede časa in načina ocenjevanja načrta invalidske politike in akcijskega programa zapisujejo v sam dokument?

Pravilo 21: Tehnično in gospodarsko sodelovanje

- Kolikšna sredstva namenja lokalna oblast invalidnim beguncem in priseljencem?
- Ali so posebne potrebe invalidnih priseljencev in beguncev vključene v načrte invalidske politike in v akcijske programe za invalide?
- Ali lokalna oblast v procese sodelovanja ali izmenjave z državami v razvoju vključuje vprašanja invalidnosti?
- Ali se lokalna oblast posvetuje z invalidskimi organizacijami, kadar načrtuje projekte, ki so pomembni za invalide v državah v razvoju?
- Ali lokalna oblast v projektih, ki zadevajo tehnično in gospodarsko sodelovanje z državami v razvoju, podpira:
 - razvoj veščin, sposobnosti in možnosti invalidov,
 - dejavnosti, ki ustvarjajo možnosti zaposlitve,
 - širjenje ustreznih tehnologij in znanja, povezanih z invalidnostjo?
- Ali lokalna oblast podpira oblikovanje in krepitev invalidskih organizacij v drugih državah s podpiranjem pobud invalidskih organizacij ali na druge načine?
- Ali lokalna oblast pri sodelovanju ali drugih izmenjavah z državami v razvoju sprejme ukrepe za izboljšanje znanja sodelujočega strokovnega osebja o vprašanjih invalidnosti?

Pravilo 22: Mednarodno sodelovanje

- Ali lokalna oblast pri mednarodnem sodelovanju vključuje vprašanja invalidnosti v pogajanja, izmenjavo informacij ali razvojne programe?
- Kako lokalna oblast podpira mednarodno izmenjavo znanja in izkušenj med:
 - nevladnimi organizacijami, ki se ukvarjajo z vprašanji invalidnosti,
 - raziskovalnimi ustanovami in posameznimi raziskovalci, ki se ukvarjajo z vprašanji invalidnosti,
 - - predstavniki programov s tega področja in strokovnimi skupinami napodročju invalidnosti,
 - invalidskimi organizacijami,
 - nacionalnimi koordinacijskimi odbori?

ANALIZA
POLOŽAJA INVALIDOV V »OBČINI RENČE-VOGRSKO«
NADGRADNJA ANALIZE ZA PRIPRAVO AKCIJSKEGA NAČRTA 2019–2023

Podružnična osnovna šola Vogrsko

UVOD

Analiza stanja o položaju invalidov v Občini Renče-Vogrsko temelji na upoštevanju standardnih pravil OZN za izenačevanje možnosti invalidov in skuša zajeti vse vidike življenja v lokalni skupnosti z namenom narediti načrt dela, ki bo v prihodnosti zagotavljal še kvalitetnejše življenje invalidov.

Obenem je bil za potrebe kandidature Občine Renče-Vogrsko podaljšan in dopolnjen mandat koordinaciji invalidskih organizacij, ki na Goriškem deluje že vse od kandidature MO Nova Gorica. Koordinacija invalidskih organizacij je ves čas aktivno sodelovala z občinsko upravo in svetom invalidov. Aktivno so se vključili pri organizaciji in izvedbi okroglih miz ter ostalih dogodkov. S svojimi izkušnjami iz predhodnih projektov so z nasveti sodelovali tako pri pripravi analize kot pri predlogu akcijskega načrta. Koordinacija je odigravala pomembno vlogo pri celostni pripravi analize, ki zajema vse vrste invalidnosti (oseb s posebnimi potrebam) pri obravnavi vseh 22 poglavij v okviru Agende 22.

K pripravi analize so bile v letih 2015 in 2016 pritegnjene vse zainteresirane javnosti v lokalni skupnosti in širše, da se izpostavi kar največ informacij in indikatorjev, ki bodo osnova za pripravo celovitega načrta v skladu s potrebami in možnostmi za njihovo financiranje. Zaradi precejšnjih geografskih in socialno-ekonomskih razlik znotraj občine so bile v prvem koraku analize k sodelovanju povabljene vse tri krajevne skupnosti, da podajo svoje videnje in predloge glede položaja invalidov v posamezni krajevni skupnosti.

Kot eden večjih izzivov je bilo prepoznano tudi celovito in invalidu posamezniku prilagojeno zdravstveno varstvo.

Dejstvo je, da invalidi niso homogena skupina, saj je lahko vrsta njihove invalidnosti različna (telesna prizadetost, težave z duševnim zdravjem, prizadetost različnih čutil in podobno), kar jih kot skupino določa za izrazito heterogeno. Ker je občina ena manjših v Sloveniji in ker so potrebe invalidov zelo komplementarne s potrebami starostnikov, je bila analiza razširjena tudi na populacijo starostnikov in so bile na okroglo mizo povabljene tudi seniorske organizacije. Poskušalo se je iskati sinergije med obema skupinama prebivalstva in doseči večjo učinkovitost predlaganih ukrepov.

Občina Renče-Vogrsko in Občina Miren-Kostanjevica sta 29. junija 2016 v Bukovici skupaj organizirali okroglo mizo »Zaposlovanje invalidov v občinah Renče-Vogrsko in Miren-Kostanjevica« kot odraz prizadevanj obeh občin, da bi tudi na področju vključevanja invalidov v delovno okolje odigrali povezovalno vlogo med izvajalci aktivne politike, delodajalci in osebami s posebnimi potrebami. Ta primer sodelovanja v okviru projekta »Občina po meri invalidov« predstavlja prvi tovrstni primer sodelovanja dveh občin in je bil lepo sprejet tako med strokovno kot tudi širšo javnostjo.

Na splošno je javnomnenjska raziskava pokazala, da si občani želijo še več povezovanja in sodelovanja na vseh področjih družbenega življenja. V okviru priprave razvojnega dokumenta so bile v novembru 2018 izvedene tri interaktivne delavnice, ki so preverjale razvojne potencialne, pospeševanje lokalnega gospodarstva in kmetijstva ter dvig kakovosti življenja v Občini Renče-Vogrsko.

Analiza želi celovito in za vsa pomembna življenjska področja prepoznati interese in potrebe občanov invalidov glede na specifičnosti in značilnosti Občine Renče-Vogrsko. Pri tem je osredotočena na trenutno najbolj pereča področja, skladno s potrebami pa jo bo potrebno periodično sistematično dopolnjevati.

1. OSVEŠČANJE

Lokalna oblast v sredstvih javnega obveščanja invalide opisuje na pozitiven, vendar nesistematičen in ne vsem invalidom prilagojen način. Informiranje se izvaja preko občinskega glasila, ki izhaja povprečno 5 x letno, in spletne strani občine. Predstavljene so dejavnosti invalidov, če so se zgodile, in predavanja na temo invalidnosti, ki jih organizirajo invalidska društva in drugi na območju občine. Predvideva se tudi vzpostavitev Facebook in Instagram strani z invalidsko problematiko v občini.

Osveščanje in informiranje o problematiki invalidnih oseb poteka v največji meri preko invalidskih organizacij, v katere se invalidi vključujejo. Gradiva invalidskih organizacij, javnih zavodov in drugih izvajalcev so dostopna na njihovih sedežih in na

predstavitvenih dogodkih samih organizacij, kot tudi na dogodkih, podprtih z invalidsko tematiko, v katere se vključuje tudi občina.

V občini so zelo aktivna društva upokojencev, Karitas in krajevne organizacije Rdečega križa, ki veliko energije vlagajo v osveščanje o življenju ranljivih skupin, med njimi tudi invalidov. V zasebnem sektorju je problematika invalidnosti dokaj nepoznana tema z izjemo tistih, ki imajo sami invalida v družini.

Na občinskem nivoju je potrebno v občinskem glasilu in na spletni strani občine še dodatno izboljšati osveščanje invalidov oz. različnih ciljnih skupin o okolju in zdravju, v katerem delujejo in živijo invalidi, z vsebinami Centra za krepitev zdravja.

Odnos do osveščanja o invalidnosti je torej v občini topel in pozitiven, ni pa sistematičen in vseprisoten.

2. ZDRAVSTVENO VARSTVO – KRITIČNI KAZALNIKI ZDRAVSTVENEGA STANJA V OBČINI RENČE-VOGRSKO

Tabela 1: Kazalniki glede na delež prebivalcev

Kazalnik	Občina	Up. enota	Stat. regija	Slovenija	Enota
Starejše prebivalstvo (nad 80 let)	6,1	6	6	5	Delež prebivalcev v procentih
Astma pri otrocih in mladostnikih (0–19 let)	2,9	2,2	2,1	1,2	Na 1000 prebivalcev
Prejemniki zdravil zaradi sladkorne bolezni	5,0	4,4	4,4	5,1	Na 100 prebivalcev
Prejemniki zdravil zaradi povišanega krvnega tlaka	24,6	22,9	23,1	23,4	Na 100 prebivalcev
Srčna kap (35–74 let)	1,9	1,8	1,7	2,1	Na 1000 prebivalcev
Možganska kap (35–84 let)	4,2	2,7	2,7	2,6	Na 1000 prebivalcev
Novi primeri raka	518,0	535,1	535,4	559,5	Na 1000 prebivalcev
Zlomi kolka pri starejših prebivalcih (65 let in več)	7,8	7,5	7,7	6,2	Na 1000 prebivalcev

Vir: NIJZ – Predstavljeni so kazalniki, ki so slabši od regijskega in republiškega povprečja

Glede na staranje prebivalstva je pričakovati, da se bodo kazalniki zdravstvenega stanja v Občini Renče-Vogrsko (glejte gornjo tabelo) slabšali. Zato je potrebna krepitev povezovanja med inštitucionalnimi in laičnimi omrežji, da se zagotovi obvladovanje negativnih trendov in ustrezno podporo občanom. Ob omejenih finančnih resursih se bomo v občini oprli na nevladni sektor, ki je v naši občini zelo razvit.

V občini delujejo naslednji javni zavodi na področju zdravja:

- Zdravstveni dom Osnovno varstvo Nova Gorica – Splošna ambulanta Renče,

- Zdravstveni dom zobozdravstveno varstvo Nova Gorica – Odrasla splošna zobna ambulanta Renče,
- Šolska zobna ambulanta Renče,
- Goriška lekarna – Lekarniška podružnica Renče.

Poleg javnih zavodov deluje v občini tudi zasebna Zobna ambulanta Filipović d. o. o.

V občini imamo postavljene štiri naprave za oživljanje (defibratorje), ki so dostopni 24 ur na dan tudi osebam na invalidskem vozičku:

- na stavbi kulturnega doma v Bukovci, Bukovica 43, Volčja Draga,
- na stavbi Podružnične osnove šole Vogrsko, Vogrsko 99, Volčja Draga,
- pri Pošti Volčja Draga, Volčja Draga 63A, Volčja Draga,
- pri Pošti Renče, Trg 69, Renče.

Center za krepitev zdravja na območju občine koordinira preventivne in osveščevalne akcije, kot so projekt Več zdravja v občini, Živimo zdravo, Zdrava šola. Poleg tega promovira presejalne zdravstvene programe, kot so Svit, DORA, ZORA itd. Programi in aktivnosti so financirani s sredstvi ZZZS, MZ in različnimi projektnimi sredstvi. Namenjeni so celotni skupini prebivalstva in največkrat niso posebej prilagojeni potrebam invalidov.

3. REHABILITACIJA

Rehabilitacija invalidov sestoji iz medicinske rehabilitacije, zdraviliškega zdravljenja, ambulate fizioterapije in predpisanih medicinsko tehničnih pripomočkov v skladu s pravili obveznega zdravstvenega zavarovanja. Občani pri uveljavljanju pravice do medicinskih tehničnih pripomočkov niso posebej osveščeni.

Služb za zdravstveno rehabilitacijo v občini ni. Osrednji izvajalci rehabilitacijskih programov so Zdravstveni dom Šempeter pri Gorici, Zdravstveni dom Nova Gorica in Splošna bolnišnica Franca Derganca Nova Gorica, na širšem slovenskem območju pa Univerzitetni klinični center Ljubljana in Univerzitetni rehabilitacijski inštitut SOČA.

Izvajanje dopolnilnih programov obnovitvene rehabilitacije preko sklenjenih pogodb z Zavodom za zdravstveno zavarovanje izvajajo invalidske organizacije (distrofiki, paraplegiki, paralitiki, skleroza multipla) in pooblaščen koncesionarji za posamezne skupine invalidov (VDC Nova Gorica, IP Posočje, Racio itd.).

Posamezna društva s svojimi programi za ohranjanje zdravja omogočajo rehabilitacijo, izvedbo rekreacije in skrb za ohranjanje preostankov zdravja. Za socialno rehabilitacijo in zmanjševanje socialne izključenosti skrbijo z obiski na domu oz. obiski bolnih in z občasno finančno podporo invalidom. V Občini Renče-Vogrsko se bo v sodelovanju z nevladnimi organizacijami po predhodnem dogovoru 1 x mesečno izvajalo tudi

individualno psihosocialno rehabilitacijo rakavih in kroničnih bolnikov, med katerimi prevladujejo starejši, in sicer v informacijski pisarni za invalide na sedežu občine.

4. STROKOVNO-PODPORNE SLUŽBE IN USTANOVE

Strokovno podporne storitve morajo zagotavljati razvoj in razpoložljive strokovne storitve, vključno s pripomočki za invalide, s katerimi si invalidi povečajo neodvisnost v vsakdanjem življenju.

V občini že vse od podelitve listine »Občina po meri invalidov« izvajamo dejavnost »Informacijske pisarne«, ki nudi usmerjevalne informacije, da osebe s posebnimi potrebami skupaj z njihovimi svojci lažje pridejo do rešitev, ki jim omogoča enakopravno vključevanje in delovanje v življenjskem in delovnem okolju (pomoč delodajalcem pri zaposlovanju invalidov, pridobitev medicinskih pripomočkov, pomoč iz naslova pokojninskega in invalidskega zavarovanja ...).

Storitve, ki jih ponuja CSD, so:

- prva socialna pomoč (pomoč pri prepoznavanju in opredeljevanju stiske, seznanitev uporabnika o vseh možnih oblikah pomoči),
- osebna pomoč (svetovanje, urejanje, vodenje),
- pomoč družini za dom (pomoč pri urejanju odnosov med družinskimi člani).

Na območju občine se izvaja tudi storitev »Pomoč družini na domu«, v katero je trenutno vključenih 35 uporabnikov. Storitev izvaja Dom upokojencev Nova Gorica.

Občina skladno s predpisi organizira in financira prevoz učencev v Osnovno šolo Kozara (šola za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami) v Novi Gorici.

Na območju občine izvajata socialne programe, namenjene invalidom, tudi Rdeči križ in Karitas.

V občini delujeta tudi socialna programa »Starejši za starejše«, namenjen starejšim od 69 let, ki ga izvajajo društva upokojencev, in »Invalid invalidu«, ki ga za svoje člane izvaja Medobčinsko društvo invalidov Goriške.

V okviru podpornih storitev za osebe z motnjami v duševnem razvoju v Občini Renče-Vogrsko poleg OŠ Kozara igrajo ključno vlogo še Varstveno delovni center Nova Gorica in druge nevladne organizacije (npr. Medobčinsko društvo Sožitje iz Nove Gorice). Zaradi zahtevnosti obravnave oseb z motnjami v duševnem razvoju je potrebno pri oblikovanju pobud in rešitev obvezno vključiti vse naslednje deležnike: občino, VDC Nova Gorica, OŠ Kozara, Medobčinsko društvo invalidov Sožitje in Center za socialno delo Nova Gorica. Ostali deležniki pri izvajanju programov socialne vključenosti oseb z motnjami v duševnem razvoju pa morajo poskrbeti, da te osebe ne smejo postati diskriminirane (predvsem v smislu sprejemanja drugačnosti).

5. DOSTOPNOST

V občini se je v preteklem mandatu izvedlo veliko investicij. Manjši poudarek je bil na obnovi cest, kjer še ni povsod zagotovljena dostopnost gibalno oviranih oseb. Večje težave predstavljajo tudi starejše zgradbe in javne površine, grajene pred spremembo zakonodaje, ki nalaga projektantom upoštevanje ustreznih normativov za enakovredno življenje invalidnih oseb (avtobusne postaje, šola, zdravstveni dom, cerkve in prostori krajevnih skupnosti). V naslednji preglednici je predstavljen seznam objektov in površin, ki potrebujejo ustrezne prilagoditve in vključitev v načrt varnih poti:

Tabela 2: Preglednica objektov javnega značaja v Občini Renče-Vogrsko

<u>Lokacija</u>	<u>Situacija</u>
<u>BUKOVICA</u>	
OBČINA RENČE-VOGRSKO, občinska uprava, Bukovica 43	Dostop v prostor občinske uprave urejen. Manjkajo usmerjevalne table za dostop preko klančine. Vhodna vrata niso primerna za vstop v objekt. Manjkajo (kontrastne) informacijske table in talne oznake za invalide s senzoričnimi omejitvami vida in sluha. Parkirišče ima zadostno število parkirnih mest za invalide.
KULTURNI DOM BUKOVICA, Bukovica 43	Na parkirišču ni talnih kontrastnih označb za slabovidne. V Dvorani Angela Mlečnika je vzpostavljena indukcijska zanka. Manjkajo taktilna vodila za slepe – dostop v objekt. Urejeni so dostopi za gibalno ovirane. Manjkajo »kontrastne usmerjevalne« in informacijske table. Parkirišče ima zadostno število parkirnih mest za invalide.
UPRAVNA ENOTA NOVA GORICA – KRAJEVNI URAD BUKOVCA, Bukovica 43	Na parkirišču ni talnih kontrastnih označb za slabovidne. Manjkajo tudi taktilna vodila za slepe – dostop v objekt. Urejeni so dostopi za gibalno ovirane. Manjkajo »kontrastne usmerjevalne« in informacijske table. Parkirišče ima zadostno število parkirnih mest za invalide.
PODRUŽNIČNA OSNOVNA ŠOLA BUKOVICA, Bukovica 44	Vrtec je v fazi energetske prenove. Parkirno mesto za invalide je skupno za občino, vrtec in podružnično šolo. Ni taktilnih oznak za vstopno točko v objekte – od parkirnega mesta za invalide do vstopa v objekt.

<u>Lokacija</u>	<u>Situacija</u>
VRTEC BUKOVICA, Bukovica 44	Vrtec je v fazi energetske prenove. Parkirno mesto za invalide je skupno (občina, vrtec in podružnična šola). Ni taktilnih oznak za vstopno točko v objekte – od parkirnega mesta za invalide do vstopa v objekt.
ŽUPNIJA BUKOVICA, Bukovica 44A	Prag – na vhodu v sakralni objekt so arhitekturne ovire za gibalno ovirane. Objekt ni opremljen z indukcijsko zanko za osebe, ki uporabljajo slušni aparat. Ni talnih kontrastnih označb za slabovidne. Manjkajo tudi taktilna vodila za slepe – dostop v objekt.
POKOPALIŠČE V BUKOVICI	Dostop za gibalno ovirane je urejen. Pred vhodom na pokopališče je postavljeno parkirno mesto za vozila, ki prevažajo invalide. Na parkirišču ni talnih kontrastnih označb za slabovidne. Manjkajo tudi taktilna vodila za slepe – dostop v objekt. Manjkajo kontrastne informacijske table. Na samem pokopališču je oviran dostop do posameznih grobov zaradi prodnate podlage.
<u>VOLČJA DRAGA</u>	
APARTMAJI – PRENOČIŠČA KOGOJ, Volčja Draga 42	Dostop urejen s klančinami. Ni taktilnih oznak, ni kontrastnih informativnih tabel – vodilo za dostop v objekt. Objekt nima parkirnega mesta za invalide.
RESTAVRACIJA PAQUITO, Volčja Draga 61	Arhitektonske ovire onemogočajo dostop v objekt. Makadamsko parkirišče je neprimerno za premikanje z invalidskim vozičkom. Objekt nima parkirnega mesta za invalide.
POŠTA SLOVENIJE – POSLOVALNICA VOLČJA DRAGA, Volčja Draga 63A	Manjkajo taktilna vodila za slepe – dostop v objekt. Manjkajo kontrastne informacijske table. Obstaja problem parkiranja – parkirno mesto za invalide je na drugi strani ceste.
<u>VOGRSKO</u>	

<u>Lokacija</u>	<u>Situacija</u>
ZAPOSLOTVENI CENTER, Vogrsko 103	Urejena je klančina za gibalno ovirane invalide – dostopnost v pritličje objekta. Manjkajo taktilna vodila in kontrastne oznake za slepe in slabovidne – dostop v objekt. Manjkajo »kontrastne usmerjevalne« in informacijske table.
ZADRUŽNI DOM VOGRSKO, Vogrsko 7	Danes je objekt v I. fazi adaptacije. V letu 2020 načrtujejo II. fazo in v letu 2021 III. fazo adaptacije objekta. Celotna adaptacija ne vključuje dvigala za dostop invalidov v prvo nadstropje. Pred objektom je načrtovano eno parkirno mesto za invalide in klančina za vstop v objekt. Poiskati je potrebno rešitve za dostop do prostorov v prvem nadstropju, iskati možnosti za spremembo namembnosti prostorov oz. dograditi objekt z dvigalom.
PODRUŽNIČNA OSNOVNA ŠOLA VOGRSKO, Vogrsko 99	Stopnice v objekt so arhitekturne ovire za gibalno ovirane. V objektu nimajo dvigala za dostop v prvo nadstropje. Manjkajo tudi taktilna vodila in kontrastne oznake za slepe in slabovidne – dostop v objekt. Manjkajo »kontrastne usmerjevalne« in informacijske table.
ŽUPNIJA VOGRSKO, Vogrsko 103	Stopnice v sakralni objekt so arhitekturne ovire za gibalno ovirane. Objekt ni opremljen z indukcijsko zanko za osebe, ki uporabljajo slušni aparat. Ni talnih kontrastnih označb za slabovidne. Manjkajo tudi taktilna vodila za slepe – dostop v objekt.
POKOPALIŠČE NA VOGRSKEM	Dostop za gibalno ovirane je urejen. Pred vhodom na pokopališče je postavljeno parkirno mesto za vozila, ki prevažajo invalide. Na parkirišču ni talnih kontrastnih označb za slabovidne. Manjkajo tudi taktilna vodila za slepe – dostop v objekt. Manjkajo kontrastne informacijske table.
VDC NOVA GORICA – VOGRSKO, Vogrsko 103	Urejena je klančina za gibalno ovirane invalide – dostopnost v pritličje objekta. Manjkajo tudi taktilna vodila in kontrastne oznake za slepe in slabovidne – dostop v objekt. Manjkajo »kontrastne usmerjevalne« in informacijske table.

<u>Lokacija</u>	<u>Situacija</u>
Tržnica »Vogrinka«	Tržnica je urejena pod viaduktom. Steber viadukta ločuje tržnico na dva dela. Manjka klančina za dostop do prodajnih mest. Koš za komunalne odpadke – lokacija preprečuje prehod med obema deloma tržnice.
<u>RENČE</u>	
DOM STAREJŠIH – MEDIC HOTEL, TURZIS d. o. o., Arčoni 8A	Dostop v objekt je za gibalno-ovirane urejen s klančinami. V notranjosti objekta je dostopnost v vse etaže omogočena z dvigalom. Manjkajo informacijske table pred vhodom za dostop do recepcije hotela. Objekt ima parkirno mesto za invalide.
VEČNAMENSKI PROSTOR ZA DRUŠTVO UPOKOJENCEV RENČE, Trg 25	Dostop za gibalno ovirane in invalide s senzoričnimi omejitvami je urejen. Dostop je opremljen s taktilnimi oznakami. Imajo WC, prilagojen za invalide z gibalnimi omejitvami. Objekt ima parkirno mesto za invalide. Manjkajo »kontrastne« informacijske table.
LEKARNIŠKA PODRUŽNICA RENČE, Trg 25	Dostop za gibalno ovirane in invalide s senzoričnimi omejitvami je urejen. Dostop je opremljen s taktilnimi oznakami. Manjkajo »kontrastne« informacijske table.
KRAJEVNA SKUPNOST RENČE, Trg 20	Dostop za gibalno ovirane je urejen. Objekt je opremljen z dvigalom. Manjkajo taktilne oznake. Ozek pločnik. Ni talnih zaznav za rob pločnika.
POŠTA SLOVENIJE – POSLOVALNICA RENČE, Trg 69	Vhod v pošto vodi preko ozkega pločnika. Vrata so drsna in se odpirajo preko zaznavnega senzorja. Manjkajo taktilna vodila za slepe – dostop v objekt. Manjkajo kontrastne informacijske table. Obstaja problem parkiranja – parkirno mesto za invalide.
KULTURNA DVORANA, Trg 25	Dostop v dvorano za gibalno ovirane je urejen. Manjkajo kontrastne informacijske table.
CERKEV IN ŽUPNIJA RENČE, Trg 81	Dostop za gibalno ovirane je urejen. Pred sakralnim objektom ni talnih kontrastnih označb za slabovidne. Manjkajo tudi taktilna vodila za slepe – dostop v objekt. Manjkajo kontrastne informacijske table

<u>Lokacija</u>	<u>Situacija</u>
OSNOVNA ŠOLA LUCIJANA BRATKOVIČA BRATUŠA RENČE, Trg 31	Objekt je opremljen s klančinami. V objektu je dvigalo za dostop v vse etaže. Po notranjih hodnikih je omogočen prehod med vrtcem in šolo. Dostop v objekt je omogočen na dvorišču med šolo in telovadnico. Ni usmerjevalnih tabel. Ni taktilnih vodil do informacijskega pulta. Objekt nima parkirnega mesta za invalide.
VRTEC RENČE, Trg 31	Dovoz otrok v vrtec je urejen od zadaj preko dovozne poti. Vrtec je v isti etaži. Objekt nima parkirnega mesta za invalide.
SPLOŠNA AMBULANTA RENČE, Trg 25	Dostop za gibalno ovirane in invalide s senzoričnimi omejitvami je urejen. Dostop je opremljen s taktilnimi oznakami. Imajo WC, prilagojen za invalide z gibalnimi omejitvami. Objekt ima parkirno mesto za invalide. Manjkajo »kontrastne« informacijske table.
ODRASLA SPLOŠNA ZOBNA AMBULANTA, Trg 25	Dostop za gibalno ovirane in invalide s senzoričnimi omejitvami je urejen. Dostop je opremljen s taktilnimi oznakami. Imajo WC, prilagojen za invalide z gibalnimi omejitvami. Objekt ima parkirno mesto za invalide. Manjkajo »kontrastne« informacijske table.
ZOBNA AMBULANTA FILIPOVIĆ d.o.o, Trg 41	Ambulanta je v I. nadstropju. Dostop je oviran – stopnišče. Nima taktilnih oznak, nima informacijskih tabel s kontrastnimi napisi. Ni parkirnega mesta za invalide.
POKOPALIŠČI V RENČAH (STARO, NOVO)	Dostop za gibalno ovirane je urejen. Pred vhodom na pokopališče je postavljeno parkirno mesto za vozila, ki prevažajo invalide. Na parkirišču ni talnih kontrastnih označb za slabovidne. Manjkajo tudi taktilna vodila za slepe – dostop v objekt. Manjkajo kontrastne informacijske table.

Opomba: Vse prilagoditve dostopov se morajo izdelati tako za gibalno ovirane občane kot tudi za osebe s senzoričnimi omejitvami vida in sluha.

6. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Otroci s posebnimi potrebami imajo kot vsi ostali pravico do vzgoje in izobraževanja čim bližje domu. Za njihovo vključevanje v programe vrtcev in šol so predpisani posebni načini in oblike izvajanja vzgoje in izobraževanja, pri čemer so potrebne posebne prilagoditve prostorov, uporaba specifičnih pripomočkov, dodatna strokovna pomoč,

stalni ali občasni spremljevalci ipd. Način izobraževanja in obseg pomoči je odvisen od vrste in stopnje primanjkljaja oz. motnje posameznika.

Na območju občine imamo tri enote vrtca in tri enote osnovne šole (ena matična in dve podružnični šoli). V redne oddelke vrtcev in šole so vključeni tudi otroci s posebnimi potrebami, ki imajo lahko ob sebi spremljevalko oz. z odločbo določeno dodatno strokovno pomoč.

Izobraževanje invalidov poteka tudi preko Zavoda RS za zaposlovanje Nova Gorica, društev invalidov, NIJZ OE Nova Gorica in Duhovnega središča. V okviru delovanja »Centra za ohranjanje zdravja« pripravljamo programe za ohranjanje in vzdrževanje kvalitete življenja za ciljno skupino invalidov, bolnikov in starejših občanov.

Osnovna šola sodeluje preko različnih srečanj in dejavnosti z Medobčinskim društvom invalidov Goriške, Medobčinskim društvom slepih in slabovidnih, Društvom gluhih in naglušnih Severne Primorske.

7. ZAPOSLOVANJE

Populacijo brezposelnih invalidov iz Občine Renče-Vogrsko pokriva Zavod RS za zaposlovanje, Območna služba Nova Gorica.

Tabela 3: Podatki o številu invalidov za OS Nova Gorica

Leto	Vojaški invalidi	Delovni invalidi (II. in III. kat.)	Kategorizirani mladostniki	Invalidi po ZUZIO	Invalidi po ZZRZI	Invalidi z ugotovljeno telesno okvaro	Skupaj
2015	1	570	22	14	101	3	711
2016	1	529	16	16	95	3	660
2017	1	486	12	12	99	5	615
2018	1	468	16	8	82	3	578

Tabela 4: Delež brezposelnih invalidov in zaposlitve invalidnih oseb

Leto	Stanje BO na OS NG	Delež invalidnih oseb v %	Zaposlitve invalidnih oseb
2015	4919	14,5	84
2016	3916	16,9	117
2017	3443	17,9	108
2018	3079	18,8	124

Tabela 5: Stanje invalidnih oseb po izobrazbi v Občini Renče-Vogrsko na dan 31. 12. 2018

Stopnja izobrazbe	Število oseb
11 nepopolna osnovnošolska	/
12 osnovnošolska	6
13 nižja poklicna	/
14 srednja poklicna	5
15 srednja strokovna, splošna	2
16 visokošolska 1.stopnje	/
17 visokošolska 2.stopnje	1
Skupaj	14

Tabela 6: Starostna struktura invalidnih oseb v Občini Renče-Vogrsko na dan 31. 12. 2018

Starost	število
30–34	1
35–39	/
40–44	1
45–49	/
50–54	1
55–59	7
60–64	4
Skupaj	14

Tabela 7: Zaposlitve brezposelnih invalidnih oseb v Občini Renče-Vogrsko

Leto	Št. zaposlitev
2015	3
2016	3
2017	3
2018	5

Tabela 8: Druge odjave brezposelnih invalidnih oseb v Občini Renče-Vogrsko

Leto	Št. odjav
2015	3

2016	4
2017	5
2018	6

Tabela 9: Podatki o invalidnih osebah v Občini Renče-Vogrsko, vključenih v zaposlitveno rehabilitacijo

Leto	Pridobili pravico do zaposlitvene rehabilitacije	Izdana odločba o zaščitni zaposlitvi	Izdana odločba o podporni zaposlitvi	Izdana odločba o nezaposljivosti
2015	/	/	/	/
2016	/	2	/	/
2017	/	1	/	/
2018	1	3	/	/

Na področju, ki ga pokriva OS Nova Gorica ZRSZ, delujejo:

- invalidska podjetja:
 - Meblo kovinoplastika storitve d.o.o., Industrijska cesta 5, Kromberk,
 - Gostol Goin d.o.o., Prvomajska 37, Nova Gorica,
 - Inde, Salonit Anhovo d.o.o., Anhovo 83, Deskle,
 - Invalidsko podjetje Posočje d.o.o., Poljubinj 89c, Tolmin,
 - Hidria IP d.o.o., Poljubinj 89a, Tolmin,
 - Želva d.o.o., PE Nova Gorica, Industrijska 5, Kromberk,
 - Kolektor Ascom d.o.o., Vojkova 10, Idrija;
- zaposlitveni center:
 - Zavod Štefanov center, Vogrsko 103, Vogrsko.

V Občini Renče-Vogrsko ugotavljamo, da pri vključevanju oseb s posebnimi potrebami na trg dela ne izkoristimo potenciala obrtnikov in malih podjetnikov, ki so v primerjavi z velikimi podjetji privilegirani v smislu večje fleksibilnosti pri zaposlovanju in odpuščanju invalidov. Sistemske spodbude (nagrade za preseganje kvot, prilagajanje delovnih mest) so vse premalo izkoriščene. Tudi boljša koordinacija med nevladnimi organizacijami, inštitucijami, invalidskimi podjetji, delodajalci in iskalci zaposlitve bi dala boljše rezultate na tem področju.

ZRSZ nudi vsem brezposelnim osebam informiranje in svetovanje, vključevanje v programe aktivne politike zaposlovanja, karierno svetovanje, osebam z zdravstvenimi omejitvami pa je na voljo zdravstveno in zaposlitveno svetovanje, rehabilitacijsko svetovanje in zaposlitvena rehabilitacija. Zaposlitvena rehabilitacija je individualno načrtovana pravica invalida, ki jo lahko uveljavi oseba, če nima pravice do enakih storitev po drugih predpisih. Območna služba Nova Gorica sodeluje v procesu zaposlitvene rehabilitacije z Invalidskim podjetjem Posočje d. o. o., Želvo d. o. o., Racio

d. o. o. in URI Soča. Vsak izvajalec ima tudi svojo mrežo delodajalcev, kjer se izvaja usposabljanje invalidnih oseb.

V občini je potrebno načrtno povezovanje med nevladnimi organizacijami, javnimi zavodi, državo in delodajalci pri reševanju problematike zaposlovanja invalidov. Občina naj spodbuja zaposlovanje invalidov z intenzivnejšim osveščanjem in spodbujanjem delodajalcev pri usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb. Potrebno jim je predstaviti prednosti zaposlovanja invalidov in sistemske spodbude pri njihovem zaposlovanju. Prav tako naj bi se občinska uprava posluževala instrumenta aktivne politike zaposlovanja, tj. zaposlovanje invalidov preko javnih del, in namenila subvencijo podjetju, ki bi zaposlilo brezposelno invalidno osebo.

Velik zaposlitveni potencial v Občini Renče-Vogrsko predstavlja razvito malo gospodarstvo.

8. FINANČNA POMOČ IN SOCIALNA VARNOST

Na osnovi Zakona o socialno varstvenih prejemkih se iz proračuna RS zagotavljajo sredstva za denarne socialne pomoči tistim posameznikom, ki si materialne varnosti ne morejo zagotoviti sami, in sicer zaradi okoliščin, na katere ne morejo vplivati.

Občine imajo na področju socialnega varstva relativno malo pristojnosti pri organizaciji javnih služb, odgovorne pa so za organizacijo in financiranje socialnovarstvene pravice pomoč družini na domu, ki jo v občini zagotavlja Dom upokojencev Nova Gorica, na katerega naj se občani obračajo v primeru tovrstnih potreb.

Za otroke s posebnimi potrebami občina organizira in financira prevoz v OŠ Kozara v Novi Gorici, na podlagi odločb o usmeritvi pa financira tudi prevoze teh otrok v druge javne izobraževalne zavode.

Proračun zagotavlja tudi sredstva za področji zdravstvenega in socialnega varstva, ki je sestavni del proračunskih gradiv občine. Invalidske organizacije, društva upokojencev, Dnevni center za starejše občane, Rdeči križ in Karitas izvajajo na območju občine s strani občine podprte manjše socialne programe, ki so namenjeni predvsem ali tudi invalidom in ranljivim skupinam.

9. DRUŽINSKO ŽIVLJENJE IN OSEBNA INTEGRITETA

Invalidom je nujno zagotavljati najbolj naravno in kvalitetno življenje. Invalide je potrebno vzpodbujati k družinskemu življenju in podpirati njihove pravice. Potrebno jim je zagotavljati možnosti, da živijo, kolikor je le mogoče samostojno, vključujoč izbiro, kje, s kom in kako živeti.

Občina na tem področju neposredno ne deluje, podpira pa invalidska in ostala društva, ki invalidom nudijo ustrezno podporo. Družinam, v katerih živi invalid, je dobrodošla oskrba med oddihom svojcev in strežniška oskrba. Dobrodošla bi bila predavanja in predstavitve invalidskih položajev za svojce in splošno javnost. Pomoč ustreznih asistentov in lažji pristopi k dostopnosti pri različnih institucijah (telefon, internet – zasebnost). Vsekakor pa naj bi se upoštevali in podpirali standardi in pravila o izenačevanju možnosti invalidov.

Več podpore s strani občine bi bilo potrebne za spodbujanje društev, da bi namenila več pozornosti rednim osveščanjem, povezovanjem med društvi z namenom organizacije skupnih srečanj in delavnic za člane (zlasti za ciljno skupino mladih in samskih), podporo osebni asistenci z javnimi deli, spodbujanjem prostovoljstva in podobno.

Največjo oviro vidimo v socialni izključenosti posameznih invalidnih oseb, še posebej starejših, ki živijo v osami v manjših vaseh. Gre bolj za problem socialnih stikov kot problem materialnih (ne)zmožnosti. Tu bo potrebno koordinirano delovanje celotne lokalne skupnosti za večje stike med invalidi, ostalimi ranljivimi skupinami in upokojenci.

Z izvajanjem določil, ki so opredeljene v Agendi 22, bomo izboljšali temelje za omogočanje oseb s posebnimi potrebami, da bi se enakopravno vključevali v življenje in delo v Občini Renče-Vogrsko.

10. KULTURA

Osebe s posebnimi potrebami imajo številna umetniška nagnjenja in sposobnosti, s katerimi bogatijo sebe in širšo skupnost, v kateri živijo, država oziroma lokalne skupnosti pa so tiste, ki so dolžne osebam s posebnimi potrebami zagotavljati takšne zmožnosti, da se na področju kulture udeležujejo kot ustvarjalci in kot uporabniki kulturnih dobrin. Tako je torej potrebno osebam s posebnimi potrebami zagotoviti enakopravno vključenost, pa tudi sodelovanje pri različnih kulturnih dejavnostih.

V občini imamo dokaj pestro kulturno ponudbo, ki pa ljudem z oviranostjo ni v celoti dostopna. Bolj kot arhitekturne ovire predstavljajo težavo komunikacijske ovire in socialna izključenost, kot tudi indiferentnost samih invalidov. Vsem invalidom, ki imajo željo po kulturnem udeleževanju, naj se zagotavlja pomoč s strani ljubiteljskih kulturnih društev. Kulturne prireditve so v veliki meri dostopne vsem invalidom, težava nastane pri osebah z izgubo sluha, zaradi tolmačenja in pomanjkanja indukcijske zanke. V občini imamo z indukcijsko zanko opremljeno Dvorano Angela Mlečnika v Kulturnem domu Bukovica.

11. REKREACIJA IN ŠPORT

Šport, športno udejstvovanje in rekreacija preprečujejo nastanek številnih bolezni, ki lahko nastanejo zaradi določene oviranosti posameznika, obenem pa lahko mnogim predstavljajo eno izmed oblik rehabilitacije.

V občini aktivno deluje 7 športnih društev, nekatera s sekcijami za šport invalidov. Z izjemo teh sekcij ponudba športnih aktivnosti ni prilagojena posebej invalidom. Dostopnost do telovadnic in nogometnih igrišč je ponekod urejena, ponekod ni. Občina je izvedla izgradnjo športnega parka na prostem. Žal obstajajo arhitektonske ovire za invalide z gibalnimi in senzoričnimi omejitvami.

12. RELIGIJA

V naši občini imamo duhovno oskrbo organizirano preko župnij v vseh treh krajevnih skupnostih. Duhovniki so dostopni, organizirani so obiski ostarelih, bolnih in invalidnih oseb v občini. Prilagojene verske obrede izvaja na celotnem območju Slovenije tudi »Vera in luč – Slovenija«, obrede v slovenskem znakovnem jeziku pa Verski center gluhih in naglušnih v Ljubljani. Obred se izvaja enkrat mesečno tudi v cerkvi Kristusa Odrešenika v Novi Gorici.

Ostale verske skupnosti nimajo vzpostavljenega rednega delovanja v občini in se verski obredi izvajajo izven občine. Invalidi, ki jim pripadajo, si svoje versko življenje organizirajo s pomočjo svojcev in ostalih članov njihove verske skupnosti.

13. INFORMIRANJE IN RAZISKOVANJE

Lokalna skupnost zbira informacije o življenjskih pogojih invalidov, vključno z ovirami, ki vplivajo na njihovo življenje, in jih posreduje širši javnosti. Lokalna oblast ima zbrane tudi podatke o položaju otrok v izobraževalnem procesu in o zaposlitvenih možnostih invalidov. Zbrane ima podatke o invalidskih organizacijah in o društvih, ki delujejo na celotnem območju.

Informiranje poteka v obe smeri, saj lahko tudi občani informirajo občino, društva in druge institucije o svojih problemih, težavah in sistemski ali trenutni potrebi po določeni pomoči ali potrebi po izenačenju možnosti za enakopravno obravnavo in vključenost v javno življenje.

Občina, invalidska društva in druge institucije preko razpoložljivih in sodelujočih medijev, preko svojih članov, predstavnikov, preko e-pošte in mobilnih telefonskih zvez obveščajo svoje člane o delovanju in aktivnostih v društvih, o koristnih informacijah in novostih in o posebnih dogodkih.

14. OBLIKOVANJE IN NAČRTOVANJE POLITIKE

Lokalna skupnost se skladno s svojo odgovornostjo kot temeljna samoupravna skupnost trudi odzivati na potrebe in interese oseb z invalidnostjo, skuša ustvarjati pogoje in možnosti za njihovo socialno vključenost in nediskriminacijo, povezati vse dejavnike v prostoru za usklajeno delovanje ter se tako odzivati in prispevati k uresničevanju Standardnih pravil za izenačevanje možnosti invalidov.

V občini se invalidi od ustanovitve Sveta invalidov aktivneje vključujejo v oblikovanje politike in njihovih predlogov za izboljšanje stanja v občini. Predstavniki posameznih oblik invalidnosti so tako vključeni v projekt za pridobitev listine »Občina po meri invalidov«, imajo možnost sodelovanja pri pripravi občinskih razpisov ter neposredno delujejo na področju svetovanja/predlaganja/informiranja župana in občinske uprave.

V okviru 2. regijskega srečanja »Dolgotrajna oskrba – izziv prihodnosti« smo v Občini Renče-Vogrsko ugotovili nepovezanost tako med inštitucionalnimi deležniki (patronažna služba, Center za socialno delo, pomoč družini na domu) kot tudi nepovezanost med nevladnimi organizacijami. Inštitucionalni sistemi se morajo bolj povezati v smeri celostne obravnave starejših oseb in oseb s posebnimi potrebami s ciljem izkoristiti neformalne potencialne nevladnih organizacij, s katerimi bi vsi skupaj zapolnili sistemske vrzeli, ki dokazano obstajajo. Občina je na tem področju povezovanja naredila pomembne korake na področju zdravstva in sociale. Občina bo lahko s politiko povezovanja v okviru javnih razpisov odigrala odločilno povezovalno vlogo med nevladniki in inštitucijami, ki so vključene v celovito obravnavo starejših in oseb s posebnimi potrebami.

15. ZAKONODAJA

Naloga lokalne skupnosti je, da zadovoljuje potrebe in interese svojih prebivalcev in izpolnjuje druge naloge v skladu zakoni.

Občina pospešuje službe socialnega skrbstva, predšolskega varstva, osnovnega varstva otrok in družine za socialno ogrožene, invalide in ostarele tako, da:

- spremlja stanje na tem področju,
- pristojnim organom in institucijam predlaga določene ukrepe na tem področju,
- sodeluje s centrom za socialno delo, javnimi zavodi in drugimi pristojnimi organi in institucijami,
- lahko dodeljuje denarne pomoči in simbolične nagrade ob posebnih priložnostih ali obletnicah občanov.

Kljub številnim ekspertizam je »Zakon o dolgotrajni oskrbi« še vedno v postopku sprejemanja. Občina Renče-Vogrsko skuša zapolniti to zakonsko vrzel z dopolnilnimi programi, ki sledijo ciljem ohranjanja socialne varnosti posameznika v povezavi z invalidskimi in humanitarnimi organizacijami.

Lokalna oblast ni bila deležna kritike glede neizpolnjevanja zakonodaje, ki se nanaša na invalide. Večja ovira so pomanjkljivosti v obstoječi zakonodaji, saj njeno upoštevanje vselej ne prinaša enakih možnosti, h katerim si pravzaprav vsi prizadevamo. Lokalna skupnost bi lahko v takih primerih prispevala s svojimi pobudami, s spodbudami institucij za vključujoče ponudbe svojih storitev, z integriranim pristopom delovanja občinskih služb (sodelovanje, vzajemno informiranje in splošna povezanost). Seveda ne smemo pozabiti na spodbujanje dobrodelnosti, dodatnih programov, financiranih preko javnih razpisov, itd. Najpomembnejša pa je aktivna vključenost invalidov v soustvarjanje vsakdana, kar je trenutno tudi največja težava, in potrebno bo spodbujanje invalidov s strani lokalne skupnosti za njihovo večjo angažiranost.

16. EKONOMSKA POLITIKA

Lokalna oblast od leta 2015 v redni letni proračun vključuje tudi izdatke za prilagoditve, ki so namenjeni invalidom. Občina poleg sofinanciranja programov, namenjenih invalidom, pomaga društvom in organizacijam pri njihovi dejavnosti tudi s svetovanjem, posredovanjem informacij, nudenjem strokovne in administrativne pomoči ter pri iskanju in zagotavljanju prostorov za njihovo delovanje in izvajanje aktivnosti.

17. KOORDINACIJA DELA

Znotraj lokalne oblasti je potrebno vzpostaviti stalni koordinacijski odbor za vprašanja invalidov, v katerem bodo zastopane tudi invalidske organizacije. Le tako bo omogočena večja preglednost nad potrebami invalidov. Že od procesa pridobivanja naziva »Občina po meri invalidov« za MONG imamo koordinacijo invalidskih društev, ki delujejo na Goriškem. Z ustanovitvijo Sveta invalidov v občini se je vzpostavilo aktivno sodelovanje v trikotniku občina–svet invalidov–koordinacija invalidskih organizacij.

18. USPOSABLJANJE STROKOVNEGA OSEBJA

Zaposleni v lokalni skupnosti niso vključeni v posebna usposabljanja za odpravo ovir v komunikaciji, kar bi bilo priporočljivo predvsem za komuniciranje in ravnanje z osebami, ki imajo izgubo sluha in/ali vida. Poleg strokovnega osebja je potrebno z veščinami za odpravo ovir v komunikaciji z invalidi opolnomočiti tudi splošno javnost.

NIJZ ugotavlja, da so izvajalci osveščanja o javnem zdravju v okviru nevladnih organizacij nezadostno usposobljeni. Tudi sami programi (Zdravje za vse) niso v celoti prilagojeni posameznim ciljnim skupinam oseb s posebnimi potrebami.

19. NACIONALNI NADZOR IN OCENJEVANJE PROGRAMOV ZA INVALIDE V OKVIRU IZVAJANJA STANDARDNIH PRAVIL

Invalidske organizacije naj bi sodelovale pri ocenjevanju na lokalni ravni, rezultati ocenjevanja pa naj bodo ustrezno zabeleženi in posredovani odgovornim osebam za izvedbo projekta. Nadzor izvajata koordinacija invalidskih organizacij in koordinator projekta Občina po meri invalidov v sodelovanju z županom kot glavnim nosilcem izvajanja projekta in občinskim Svetom invalidov.

20. TEHNIČNO IN GOSPODARSKO SODELOVANJE

Lokalna oblast naj poleg invalidnim osebam, ki živijo v občini, namenja določena sredstva in vključuje v akcijske programe za invalide tudi invalidne begunce in priseljence. Ob tem naj se poveže z invalidskimi organizacijami tako doma kot v tujini in skupaj naj sprejmejo ukrepe za izboljšanje znanja o vprašanih invalidnosti. Področje je v občini trenutno nepokrito, saj v občini ni niti beguncev niti pozitivnega toka migracij.

21. MEDNARODNO SODELOVANJE

Občina nima razvitega mednarodnega sodelovanja z društvi, organizacijami ali drugimi občinami v tujini na področju sodelovanja in izmenjave izkušenj glede invalidnosti. Pomembno vlogo pa ima lokalna skupnost s podpiranjem mednarodne izmenjave znanja in izkušenj invalidskih društev. Nevladne organizacije, ki se ukvarjajo z vprašanji invalidnosti, sodelujejo z organizacijami v drugih državah, predvsem iz sosednje Italije in Hrvaške. Sodelovanje poteka na področju kulture, športa in izmenjave strokovnih izkušenj ter sodelovanja pri reševanju čezmejne problematike invalidov, največ pri poklicnih boleznih.

ZAKLJUČEK

Na osnovi rezultatov analize predlagamo, da se na nivoju lokalne skupnosti določi prioritete in jih uvrsti v akcijski načrt. Poudarek naj bo na arhitekturnih ovirah javnih površin (cesta, pločniki, trgi, parki, smetnjaki, parkirišča), javnih in upravnih stavbah (občina, krajevne skupnosti, šola, vrtec, cerkve, prostori društev, zdravstveni dom, lekarna, trgovina, pokopališča, restavracije, gostilne itd.), lokacijah, potrebnih stranišč, prilagojenih invalidom, na dejavnostih v medgeneracijskem oz. dnevnem centru, osveščanju vseh občanov in druženju invalidov v lokalnih skupnostih oz. po posameznih vaseh.

V procesu analize se je kot največkrat izpostavljen problem na lokalni ravni izkazala nezadostna koordinacija med občino, javnimi službami in nevladnim sektorjem pri reševanju konkretnih težav posameznika na področjih, kot so osveščanje, zaposlovanje invalidov, zdravstvene in socialne storitve ter prostovoljstvo. Zato bi bilo smiselno na nivoju občine poleg standardnih ukrepov pripraviti tudi sistemske ukrepe,

kot so občinska uredba za dostopnost javnih površin in stavb, peturni učni program o invalidnosti za tretjo triado OŠ in programi koordinacije deležnikov na področju zaposlovanja invalidov, zdravja, dolgotrajne oskrbe in preprečevanja socialne izključenosti.

Pripravili:

mag. Valter Adamič, koordinator projekta Občina po meri invalidov

Marko Štanta, član Sveta za invalide Občine Renče-Vogrsko

Vladka Gal Janeš in David Lukežič, Občinska uprava Občine Renče-Vogrsko

Tarik Žigon, župan Občine Renče-Vogrsko

Aleš Furlan, podžupan Občine Renče-Vogrsko

Sodelovali so tudi številni prostovoljci iz vladnih in nevladnih ustanov, posebna zahvala pa gre Andreji Ipavec in Martini Kavčič – strokovnima sodelavkama na Zavodu RS za zaposlovanje – Enota Nova Gorica, Nini Mozetič – strokovni sodelavki na Centru za socialno delo Nova Gorica, Borisu Živcu – podpredsedniku KS Vogrsko, Silvestru Zornu - predsedniku Društva upokojence Renče, Francu Abramcu in Katarini Tischer Gregorič.

AKCIJSKI NAČRT
ZA IZBOLJŠANJE IN URESNIČEVANJE ENAKIH MOŽNOSTI INVALIDOV
V OBČINI RENČE-VOGRSKO ZA OBDOBJE 2019–2023

Uresničevanje akcijskega načrta je rezultat sodelovanja javnih služb, nevladnega sektorja, številnih posameznikov od župana do posameznih invalidov, vse v želji, da se najdejo tako sistemske rešitve, ki se tičejo vseh občanov, kot delne, parcialne rešitve, ki se morda zdijo majhne, invalidom pa bistveno spremenijo in izboljšajo vsakdanje življenje.

Na podlagi opravljene analize oseb in prostora v lokalni skupnosti ter upoštevajoč priporočila Standardnih pravil in Agende 22 je pripravljen Akcijski načrt za izboljšanje in uresničevanje enakih možnosti invalidov v Občini Renče-Vogrsko za obdobje od leta 2019 do leta 2023.

Akcijski načrt za obdobje 2019–2023 je izdelan na temelju analize o položaju invalidov v občini, h kateri so bile pritegnjene vse zainteresirane javnosti v lokalni skupnosti in širše, da se izpostavi kar največ informacij in indikatorjev, ki so osnova za pripravo celovitega načrta v skladu s potrebami in možnostmi za njihovo financiranje.

Priprava akcijskega načrta je sledila izhodiščem, ki so bila sprejeta na tretji seji Občinskega sveta Občine Renče-Vogrsko dne 21. 3. 2019:

1. Povezovanje odgovornih nosilcev v sistemsko delovanje oz. proces na nivoju lokalne skupnosti s ciljem sprejemanja in izvajanja vseh ukrepov s ciljem izboljšanja delovanja in sodelovanja vseh nosilcev, ki lahko pripomorejo k izboljšanju kvalitete življenja in dela invalidov v lokalnem okolju.

2. Vzpostavitev koordinacije med nevladnimi organizacijami (invalidske in humanitarne organizacije, športna/kulturna društva, društva upokojencev, zavodi ...).
3. Za vsa pomembna življenjska področja je potrebno celovito prepoznati interese in potrebe občanov invalidov, bolnikov in starejših občanov (glede na specifičnost in značilnosti lokalne skupnosti).
4. V okviru nadgradnje akcijskega načrta je potrebno skupaj s krajevnimi skupnostmi in ostalimi združenji, ki delujejo na lokalnem okolju, zbrati predloge odpravljanja arhitektonskih ovir oz. izboljšanja dostopnosti do objektov javnega značaja (trgovine, banka, pošta, kulturne dvorane, ceste, pločniki, šole, športni objekti, sakralni objekti).
5. V okvirjih nadgradnje delovanja informacijske pisarne »Vodnik po pravicah invalidov« se naj vsebinsko razširi storitve (vključi se naj nudenje informacij iz naslova zdravstvenega in pokojninskega invalidskega zavarovanja invalidom in drugim, ki potrebujejo take informacije).
6. Priprava ukrepov pri ohranjanju in izboljšanju zaposlitvenih možnosti invalidov (osveščanje in nudenje strokovne pomoči delodajalcem, vključevanje invalidov v program aktivne politike zaposlovanja, osveščanje invalidov, usmerjanje v postopke poklicne in zaposlitvene rehabilitacije ...).
7. Pri izvajanju ukrepov na področju sociale in zdravstva sodelovanje pri skupnih programih s sosednjimi občinami (Občina Miren-Kostanjevica, Občina Šempeter-Vrtojba ...)
8. Okrepiti informacijsko dostopnost do informacij za pomoč in oporo družinam z invalidi in težkimi bolniki (napovednik, občinsko glasilo, spletni portal občine).

V ta namen je občina maja 2019 organizirala sestanke s predsedniki krajevnih skupnosti in nevladnih organizacij, ki delujejo na območju občine, ter vsemi deležniki v občini. Ker je občina ena manjših v Sloveniji in ker so potrebe invalidov zelo komplementarne s potrebami starostnikov, smo analizo razširili tudi na populacijo starejših in poskušali iskati sinergije med obema skupinama prebivalstva. Analiza za pripravo akcijskega načrta 2019–2023 predstavlja nadgradnjo analize, ki smo jo pripravili v okviru kandidature za pridobitev listine »Občina po meri invalidov« v letih 2013–2014. V samem načrtu se naslavlja predvsem potrebe invalidov, je pa zasnovan tako, da vključuje tudi potrebe starejše populacije.

1. OSVEŠČANJE IN INFORMIRANJE JAVNOSTI O INVALIDSKI PROBLEMATIKI

Tabela 10/1: Ukrepi za osveščanje in informiranje javnosti o invalidski problematiki

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
SPLETNA STRAN OBČINE	Na spletni strani Občine Renče-Vogrsko se pripravi portal s celovitim informiranjem: - o delovanju invalidskih društev, - dogodki in izboljšave v občini, ki prispevajo k večji vključenosti oseb z posebnimi potrebami, - informacije o pravicah invalidov, - področje zaposlovanja invalidov – informacije za iskalce zaposlitve in za delodajalce, - zdravje in okolje, - implementacija standardov in smernic za vse vrste invalidnosti, preko spletnega portala občine povezave do spletnih strani invalidskih organizacij.	Občina Renče-Vogrsko: občinska uprava in Svet za invalide. Sodelujejo invalidske organizacije, NIJZ OE Nova Gorica.	Občina Renče-Vogrsko.	Trajna naloga, začetek v letu 2019.
SPROTNO OBVEŠČANJE JAVNOSTI O VPRAŠANJIH, USPEHIH, DOGAJANJIH ..., KI ZADEVAJO INVALIDE	Občinsko glasilo občine v vsaki številki pripravi rubriko za invalide in poroča o dejavnostih na tem področju.	Uredniški odbor Občinskega glasila.	Občina Renče-Vogrsko	Trajna naloga, začetek v letu 2019.
	Radijske postaje obveščajo o dogajanju v zvezi s projektom Občina po meri invalidov.	Občina Renče-Vogrsko: Svet za invalide.	Društva invalidov.	Trajna naloga, začetek v letu 2019.
	Društva na svojih info straneh predstavijo aktivnosti, ki se izvajajo v Občini Renče-Vogrsko.	Vsa društva invalidov.	Društva invalidov.	Trajna naloga, začetek v letu 2019.
	Omogočanje najave prireditev, akcij, delavnic v mesečnem napovedniku, ki pride v vsako družino.	Občina Renče-Vogrsko. Vsa društva invalidov.	Občina Renče-Vogrsko.	Trajna naloga začetek v letu 2019.

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
	Odprtje profila in objavljanje novic o invalidski problematiki na Facebooku, Pinterestu in Instagramu.	Občina Renče-Vogrsko. Vsa društva invalidov.	Občina Renče-Vogrsko.	Trajna naloga začetek v letu 2019.
	Na dveh straneh periodično izdaja napovednika, poslana v vsa gospodinjstva Občine Renče-Vogrsko.	Občina Renče-Vogrsko.	Občina Renče-Vogrsko.	Trajna naloga začetek v oktobru 2019.

2. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Tabela 10/2: Ukrepi na področju vzgoje in izobraževanja

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
ZAGOTAVLJANJE STROKOVNEGA KADRA	Izvesti tečaj znakovnega jezika za uradnike (upravna enota, občina, šola) in tečaj dela s slepimi in slabovidnimi. (Skupna akcija Občina Renče-Vogrsko, Občina Miren-Kostanjevica in Občina Šempeter-Vrtojba).	Društvo gluhih in naglušnih Severne Primorske. Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih N. Gorica.	Javna sredstva Občine Renče-Vogrsko.	2019–2020.
OSVEŠČANJE OTROK IN MLADOSTNIKOV O INVALIDSKI PROBLEMATIKI	Izvajanje delavnic, predavanj, dodatnih vzgojnih in izobraževalnih vsebin, medsebojni obiski.	Invalidske organizacije. Zavod za šolstvo.	Invalidske organizacije. Zavod za šolstvo. Državni proračun.	Trajna naloga. Izvajanje že poteka.

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
UČNI MODUL O INVALIDNOSTI ZA TRETJO TRIADO OŠ	Priprava 5-urnega modula o invalidih za vključitev v učni načrt OŠ z učnimi pripravami za vsako uro.	VIZ zavodi v občini. Invalidske organizacije. Zavod za šolstvo.	VIZ zavodi v občini. Invalidske organizacije. Zavod za šolstvo.	2020.
UČNA POMOČ INVALIDOM V ČASU IZOBRAŽEVANJA	Zagotavlja se individualna učna pomoč na področju osnovnošolskega izobraževanja.	VIZ zavodi v občini, Društvo prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote. Udeleženci programa javnih del.	VIZ zavodi v občini. Državni proračun.	Trajna naloga.
AKTIVNOST ZA INTEGRACIJO/INKLUZIJO OTROK IN MLADOSTNIKOV S POSEBNIMI POTREBAMI V REDNE PROGRAME VIZ	Zagotavljanje predšolske vzgoje in varstva v vrtcih ter delovanje osnovnošolskega izobraževanja, ki zagotavlja otrokom in mladostnikom s posebnimi potrebami prilagojeno izvajanje programov in dodatno strokovno pomoč.	VIZ zavodi v občini.	VIZ zavodi v občini. Državni proračun.	Trajna naloga. Izvajanje že poteka.
DOPOLNILNO USPOSABLJANJE ZA PEDAGOŠKI KADER NA ŠOLAH	Vključevanje pedagoških delavcev iz šol na območju Občine Renče-Vogrsko v tečaj znakovnega jezika.	Občina. Društvo gluhih in naglušnih Severne Primorske.	Občina.	2020.

3. STROKOVNO PODPORNE SLUŽBE IN STORITVE

Tabela 10/3: Ukrepi na področju strokovno podpornih služb in storitev

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
SPodbujanje RAZVOJA MREŽE PROGRAMOV PODPORE IN POMOČI OSEBAM Z OVIRANOSTJO IN NJIHOVIM SVOJCEM	Razvoj javnih služb, ki urejajo vprašanja invalidov (pomoč na domu, institucionalno varstvo, družinski pomočnik, varovanje oseb, prevoz, informacije, zaposlovanje pod posebnimi pogoji).	Občina Renče-Vogrsko – Oddelek za družbene dejavnosti. VDC Nova Gorica. CSD, občinska društva upokojencev. Zavod RS za zaposlovanje. Invalidske organizacije.	Občina Renče-Vogrsko – Oddelek za družbene dejavnosti. VDC Nova Gorica. CSD, DU občine. Zavod RS za zaposlovanje. Invalidske organizacije.	Trajna naloga. Izvajanje že poteka.
INFORMACIJSKA DOSTOPNOST STROKOVNO-PODPORNIH SLUŽB IN INVALIDSKIH ORGANIZACIJ	Vsebinska in tehnična dopolnitev spletne strani Občine Renče-Vogrsko s povezavami do ključnih informacij o strokovno-podpornih službah in do spletnih strani invalidskih organizacij.	Občina Renče-Vogrsko – občinska uprava in Svet za invalide.	Občina Renče-Vogrsko	2019–2023.
INFORMACIJSKA PISARNA ZA INVALIDE	Vodnik po pravicah invalidov s področja zdravstvenega, pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zaposlovanja invalidov, sistemskih spodbud pri zaposlovanju, šolstvu, pravic do socialnih transferov – namenjen invalidom, bolnikom, starejšim občanom, delodajalcem in svojcem.	Nosilec: Svet za invalide. Sodelujejo: invalidske in humanitarne organizacije, javne inštitucije.	Občina Renče-Vogrsko.	2019–2023. Začetke izvajanja september 2016.

KOORDINACIJA IZVAJANJA PROGRAMOV IN STORITEV NA PODROČJU DOLGOTRAJNE OSKRBE IN SOCIALNE POMOČI	Koordiniranje in združevanje projektov »Invalid – Invalidu«, »Starejši – Starejšemu«, delovanje patronaže, Karitasa, Rdečega križa, ki bi dosegala večjo preglednost in učinkovitost, hkrati pa bi tudi povečala frekvenco obiskov na domu oseb, ki potrebujejo tovrstne storitve.	Nosilec: Renče-Vogrsko in CKZ. Sodelujejo: invalidske in humanitarne organizacije, DU občine, javne inštitucije.	Različni sistemski viri. Občina Renče-Vogrsko.	2019–2023.
POVEZOVANJE IZVAJALCEV S PODROČJA ZDRAVSTVA IN SOCIALE S POTENCIALI NEVLADNIH ORGANIZACIJ	Priprava kataloga storitev, ki jih nudijo nevladne organizacije, zdravstvene in socialne organizacije na območju občine ter vključevanje nevladnikov v reševanje problemov invalidov v javnih zdravstveno-socialnih storitvah.	Svet za invalide. CKZ, Center za socialno delo, ZD Nova Gorica (patronaža), DU občine, invalidske in humanitarne organizacije.	Občina Renče-Vogrsko.	2019–2023.
SKUPNA SEJA SVETA ZA INVALIDE Z DELEŽNIKI, KI VPLIVAJO NA IZBOLJŠANJE OKOLJA ZA OSEBE Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU	Obravnava stanja socialne vključenosti oseb z motnjami v duševnem razvoju. Oblikovanje pobud in rešitev za izboljšanje socialne vključenosti (dnevni centri, mobilna pomoč, prireditve, delavnice, kultura, zaposlovanje ...).	Svet za invalide. VDC Nova Gorica. Center za socialno delo. MD Sožitje Nova Gorica. Osnovna šola Kozara. Zavod za šolstvo Nova Gorica.	Občina Renče-Vogrsko.	2019–2023.
VODNIK V STISKI NISI SAM	Izdelava in distribucija brošure oz. priloge občinskega glasila družinam – kontaktni podatki dostopnosti javnih služb, nevladnih organizacij s področja zdravstva in sociale.	Občina. Uredniški odbor občinskega glasila.	Občina Renče-Vogrsko.	2020.

4. REHABILITACIJSKI PROGRAMI IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Tabela 10/4: Ukrepi na področju rehabilitacijskih programov in zdravstvenega varstva

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
ZAPOSLOTIVENA REHABILITACIJA	Iskanje primernih delovnih mest za invalide v času zaposlitvene rehabilitacije.	URI Soča. Izvajalci zaposlitvene rehabilitacije.	URI Soča. Izvajalci zaposlitvene rehabilitacije.	Trajna naloga. 2019–2023.
PRIBLIŽATI IZVAJANJE POKLICNE/ZAPOS LITVENE REHABILITACIJE	Pridobivanje koncesionarjev za izvajanje poklicne rehabilitacije na Goriškem.	Zavod RS za zaposlovanje. MDI Goriške.	Državni proračun.	2019–2023.
IZVAJANJE PREDAVANJ IN DELAVNIC S PODROČJA ZDRAVSTVENEGA VARSTVA	Izvajanje tematskih predavanj ali delavnic s področja zdravstva za invalide, upokojence in njihove svojce.	ZD Nova Gorica. Center za krepitev zdravja. Društva invalidov, občinska društva upokojencev.	ZD Nova Gorica. Center za krepitev zdravja. Občina Renče-Vogrsko. EU viri. Občinska društva upokojencev. Društva invalidov.	Trajna naloga. Izvajanje že poteka.
	Festival Zdravja.			Enkrat na leto. 2019–2023.

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
INFORMACIJSKA PISARNA ZA INVALIDE, STAROSTNIKE IN ZA RAKOM OBOLELE OBČANE	Psihosocialna pomoč pri težjih in dolgotrajnih kroničnih ter rakavih boleznih.	Društvo Ko-Rak.	Občina Renče- Vogrsko.	2019–2023.
OBNOVITVENE REHABILITACIJE	Pomoč izbranim izvajalcem (enovita društva, ki delujejo na območju Slovenije) pri informiranju ciljne skupine uporabnikov v Občini Renče-Vogrsko.	Koordinacija invalidskih organizacij.	Zavod za zdravstveno zavarovanje – javni razpisi.	Enkrat na leto. Začetek 2010.
JAVNO ZDRAVJE	Prilagoditev dostopnosti javnozdravstvenih programov invalidom in starostnikom (DORA, ZORA, SVIT, ZDRAVA ŠOLA itd).	ZD Nova Gorica Center za krepitev zdravje.	Center za krepitev zdravja.	2019–2023.
POVEZOVANJE INVALIDSKIH ORGANIZACIJ IN NEVLADNIH ORGANIZACIJ PRI PROGRAMIH OHRANJANJA ZDRAVJA	Programe ohranjanja zdravja pri invalidskih organizacijah, ki so skupni večini invalidskih organizacij, dopolniti s programi preventive Centra za krepitev zdravja in NIJZ.	ZD Nova Gorica – Center za krepitev zdravja. Svet za invalide. Koordinacija invalidskih organizacij in upokoјencev.	Občina Renče- Vogrsko. ZD Nova Gorica – Center za krepitev zdravja.	2019.

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
IZBOLJAŠNJE DOSTOPNOSTI DO ZDRAVSTVENIH STORITEV	Prilagoditev dostopnosti zdravstvenih storitev za osebe z gibalnimi omejitvami in senzoričnimi omejitvami vida in sluha. (FM prenosna komunikacijska naprava, za gibalno ovirane prilagojena ordinacija, usposabljanje zdravstvenega osebja za paciente z senzoričnimi omejitvami vida in sluha ...).	ZD Nova Gorica.	ZD Nova Gorica.	2020–2022.

5. DELO, ZAPOSLOITEV, MATERIALNA IN SOCIALNA VARNOST

Tabela 10/5: Ukrepi na področju dela, zaposlovanja, materialne in socialne varnosti

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
OSVEŠČANJE DELODAJALCEV PRI ZAPOSLOVANJU INVALIDOV	1. ZAPOSLOVANJE INVALIDOV: - vzpodbujanje delodajalcev za zaposlovanje invalidov (seznanjanje z olajšavami pri zaposlovanju invalidov s strani FURS in Invalidskega sklada RS), - informativne delavnice o zaposlovanju invalidov (ZRSZ), - sodelovanje ZRSZ pri zaposlovanju brezposelnih invalidov (soočanja z delodajalci, ogledi delovnih mest).	Zavod RS za zaposlovanje. Izvajalci zaposlitvene rehabilitacije.	Razni viri.	Trajna naloga. 2019–2023.
RAZVOJ LOKALNIH PROGRAMOV APZ IN VKLJUČEVANJE INVALIDOV V TE PROGRAME	1. Oblikovanje lokalnih programov APZ, primernih za zaposlovanje invalidov (ZRSZ). 2. Računalniško opismenjevanje brezposelnih invalidnih oseb (ZRSZ).	Zavod RS za zaposlovanje. Izvajalci zaposlitvene rehabilitacije. Invalidske organizacije. Delodajalci.	Razni viri.	Trajna naloga. 2019–2023.

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
ZAPOSLOVANJE OSEB Z OVIRANOSTJO V OBČINSKI UPRAVI IN JAVNIH ZAVODIH, KATERIH USTANOVITELJICA JE OBČINA RENČE-VOGRSKO	Zagotavljanje izpolnjevanja kvot pri zaposlovanju invalidov v institucijah (občinska uprava, šola).	Občina Renče–Vogrsko. Pravne osebe, katerih so/ustanoviteljica je Občina Renče-Vogrsko.	Občina Renče-Vogrsko. Državni proračun.	Trajna naloga. 2019–2023.
ZAPOSLOTIVENA REHABILITACIJA	Pomoč pri pridobivanju pravice do poklicne rehabilitacije. Koordinacija v fazi izvajanja poklicne rehabilitacije. 1. ZAPOSLOTIVENA REHABILITACIJA: - iskanje primernih delovnih mest za usposabljanje invalidov v času zaposlitvene rehabilitacije (ZRSZ, izvajalci ZR, Občina), - seznanjanje in ozaveščanje delodajalcev o pomenu integracije invalidov v delo in zaposlitveno rehabilitacijo (Občina, organizacija okroglih miz ipd.). 2. IZVAJANJE ZAPOSLOTIVENE/POKLICNE REHABILITACIJE: - sodelovanje z izvajalci zaposlitvene rehabilitacije, izbranih v koncesijskem obdobju 2014–2020.	Nosilec: Informacijska pisarna Občine Renče-Vogrsko. Sodelujejo invalidske organizacije, ZPIZ-strokovne službe, ZRSZZ OE Nova Gorica, Invalidska podjetja s koncesijo.	Občina Renče-Vogrsko. ZPIZ – OE Nova Gorica. ZRSZZ – OE Nova Gorica.	Trajna naloga. 2019–2023.

6. KULTURA

Tabela 10/6: Ukrepi na področju kulture

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
ARHITEKTURNA DOSTOPNOST	Izdelava montažne klančine – dostop na oder v Dvorani Angela Mlečnika v kulturnem domu v Bukovci.	Občina Renče–Vogrsko.	Občina Renče- Vogrsko. Državni proračun. EU sredstva.	2019.
	Prenova kulturnega doma v Renčah in zadružnega doma na Vogrskem.			2019–2023.
DOSTOPNOST DO KULTURNIH PRIREDITEV ZA INVALIDE	Organizatorji kulturnih prireditev (proslave, koncerti, gledališke predstave) morajo zagotavljati pogoje za udeležbo invalidov na teh dogodkih.	Izvajalci kulturnih dejavnosti. Invalidske organizacije. Društva.	Izvajalci kulturnih dejavnosti. Invalidske organizacije. Društva.	Trajna naloga. 2019–2023.
PREDSTAVITEV USTVARJALCEV INVALIDOV S PODROČJA KULTURE	Omogočanje kulturnih ustvarjalcev invalidov na občinskih prireditvah.	Nosilec: Občina Renče- Vogrsko. Sodelujejo invalidske organizacije.	Občina Renče- Vogrsko.	Trajna naloga: 2019–2023.
PRILAGODITEV PROGRAMOV INVALIDSKEMU TURIZMU	Oblikovanje izvedbenih rešitev ogleda znamenitosti za invalidne z gibalnimi omejitvami in senzoričnimi omejitvami vida in sluha.	Društva, ki izvajajo turistično dejavnost.	Javni razpis Občine Renče- Vogrsko.	2020–2021.

7. DRUŽINSKO ŽIVLJENJE IN SPOŠTOVANJE OSEBNE INTEGRITETE

Tabela 10/7: Ukrepi na področju družinskega življenja in spoštovanja osebne integritete

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
OSVEŠČANJE JAVNOSTI O DRUŽINSKEM ŽIVLJENJU INVALIDOV	Spodbujanje pozitivnega stališča do poroke, starševstva in spolnosti oseb s posebnimi potrebami.	Občina Renče-Vogrsko – Svet za invalide. Invalidske organizacije. Društva. Mediji.	Javni razpisi Občine Renče-Vogrsko društva.	Trajna naloga. 2019–2023.
USPOSABLJANJE IN ORGANIZIRANJE SKUPIN PROSTOVOLJCEV ZA POMOČ	Na nivoju občine usposobiti skupino prostovoljcev za delo v projektih Invalid Invalidu in Starejši za starejše, v Karitas in Rdečem križu, z veščinami za preseganje ovir v komunikaciji s senzornimi invalidi.	Občina Renče-Vogrsko. Rdeči križ. Karitas, invalidske organizacije, občinska društva upokojencev.	Javni razpisi Občine Renče-Vogrsko. Društva.	2020.
SOCIALNA IZKLJUČENOST	Spodbujanje socialnih stikov posameznih invalidnih oseb, še posebej starejših, ki živijo v osami v manjših vaseh. Tu bo potrebno koordinirano delovanje celotne lokalne skupnosti za večje stike med invalidi, ostalimi ranljivimi skupinami ter upokojenci.	DOM Upokojencev N. Gorica. Invalidske organizacije in občinska društva upokojencev CSD. ZD Nova Gorica, patronažna služba. Center za krepitev zdravja.	Javni razpisi Občine Renče-Vogrsko. CSD. ZD Nova Gorica, patronažna služba.	Trajna naloga. 2019–2023.

8. VERA IN DUHOVNA OSKRBA

Tabela 10/8: Ukrepi na področju vere in duhovne oskrbe

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
DOSTOPNOST DUHOVNE OSKRBE	Zagotavljanje dostopnosti do duhovne oskrbe in spodbujanje enakih pravic do veroizpovedi ne glede na vrsto invalidnosti.	Verske ustanove- Društva-	Verske ustanove. Donatorji.	Trajna naloga. Izvajanje že poteka.
DOSTOPNOST DO CERKVENIH OBJEKTOV	Ureditev dostopnosti do cerkvenih objektov s postavitvijo montažne klančine (vstop preko pragov vrat v objekt).	Verske ustanove. Invalidske organizacije.	Verske ustanove. Donatorji.	2019–2020.
SEJA SVETA ZA INVALIDE S PREDSTAVNIKI VERSKIH SKUPNOSTI	Enkrat letno na razširjeni seji Svet za invalide obravnava področje dostopnosti verske oskrbe za vse osebe s posebnimi potrebami (vse vrste invalidnosti) ter predlaga ustrezne aktivnosti na tem področju.	Občina Renče–Vogrsko. Svet za invalide pri Občini Renče-Vogrsko. Verske skupnosti.	Občina Renče- Vogrsko.	2019–2023.

9. ŠPORT IN REKREACIJA

Tabela 10/9: Ukrepi na področju športa in rekreacije

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
IZOBRAŽEVANJE STROKOVNEGA KADRA	Izobraževanje ali usposabljanje vaditeljev/trenerjev za potrebe invalidskega kreativnega športa.	Paraolimpijski komite Slovenije. Občina Renče-Vogrsko skupaj z Občino Miren- Kostanjevica. Invalidske organizacije.	Evropska in/ali državna sredstva.	Trajna naloga. 2019–2023.

VKLJUČEVANJE INVALIDOV V ŠPORTE	V okviru posebnih socialnih programov vključevanje invalidov Občine Renče-Vogrsko v športne aktivnosti.	Športna društva. Društva invalidov. Športna društva, občinska društva upokojencev.	Sponzorji in donatorji. Društva invalidov. Javni razpisi Občine Renče-Vogrsko.	Trajna naloga. 2019–2023.
---------------------------------	---	--	--	------------------------------

10. DOSTOPNOST GRAJENEGA OKOLJA, INFORMACIJ IN PREVOZOV

Tabela 10/10: Preglednica ukrepov na področju dostopnosti grajenega okolja, informacij in prevozov

UKREPI PO LOKACIJAH	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
BUKOVICA				
OBČINA RENČE-VOGRSKO Bukovica 43	Postavitev kontrastnih usmerjevalnih informacijskih tabel – dostop do klančine pred upravno stavbo – kletna etaža.	Občina.	Občina.	2020.
UPRAVNA ENOTA NOVA GORICA – KRAJEVNI URAD BUKOVICA Bukovica 43	Postavitev kontrastnih usmerjevalnih informacijskih tabel – dostop do klančine pred upravno stavbo – kletna etaža.	Občina.	Občina.	2020.
PODRUŽNIČNA OSNOVNA ŠOLA BUKOVICA Bukovica 61	Ureditev dostopa v objekt s taktilnimi oznakami in usmerjevalnimi kontrastnimi informacijskimi tablam.	Osnovna šola Renče.	Občina.	2019–2020.
ŽUPNIJA BUKOVICA Bukovica 44A	Ureditev klančin za dostop v sakralni objekt. Postavitev kontrastnih usmerjevalnih informacijskih tabel.	Župnišče. Krajevna skupnost.	Župnišče. Občina.	2020–2022.
POKOPALIŠČE V BUKOVICI	Ureditev dostopnosti na pokopališče za invalide na vozičku s postavitvijo plošč po sredi pokopališča.	Občina.	Občina. Krajevna skupnost.	2020.

UKREPI PO LOKACIJAH	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
	Postavitev »premakljivih« sedežnih garnitur v mrliški vežici.			
<u>VOLČJA DRAGA</u>				
APARTMAJI – PRENOČIŠČA KOGOJ Volčja Draga 42	Postavitev parkirnega mesta za invalide. Ureditev dostopne poti s taktilnimi oznakami in kontrastnimi usmerjevalnimi informacijskimi tablam.	Lastnik.	Lastnik.	2019–2022.
RESTAVRACIJA PAQUITO Volčja Draga 61	Ureditev parkirišča in dostop za invalide na vozičku. Postavitev parkirnega mesta za invalide.	Lastnik.	Lastnik.	2019–2022.
POŠTA SLOVENIJE VOLČJA DRAGA Volčja Draga 63A	Postavitev parkirnega mesta za invalide. Postavitev kontrastnih info usmerjevalnih tablah.	Pošta Slovenije.	Pošta Slovenije.	2020–2022.
<u>VOGRSKO</u>				
ZAPOSLOTITVENI CENTER Vogrsko 103	Ureditev parkirišča – asfaltiranje. Postavitev parkirnega mesta za invalide. Postavitev kontrastnih usmerjevalnih informacijskih tabel.	Krajevna skupnost. Zaposlitveni center.		2020–2021.
KRAJEVNA SKUPNOST VOGRSKO Vogrsko 7	Ureditev parkirišča – asfaltiranje. Postavitev parkirnega mesta za invalide. Postavitev kontrastnih usmerjevalnih informacijskih tabel. Priprava načrta za dostop do prvega nadstropja – idejni načrt dvigala.	KS Vogrsko.	Občina.	2020–2021.
PODRUŽNIČNA OSNOVNA ŠOLA VOGRSKO Vogrsko 99	Postavitev parkirnega mesta za invalide. Postavitev kontrastnih usmerjevalnih informacijskih tabel za dostop v pritličje objekta. Priprava načrta za ureditev dostopa v prvo nadstropje.	Osnovna šola Ivana Roba Šempeter pri Gorici.	Občina.	2020–2021.

UKREPI PO LOKACIJAH	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
ŽUPNIJA VOGRSKO Vogrsko 103	Ureditev dostopa v objekt – izdelava montažne klančine za premostitev praga vrat.	Župnišče.	Župnišče. Občina.	2020–2021.
POKOPALIŠČE NA VOGRSKEM	Ureditev parkirnega mesta za invalide.	KS Vogrsko.	Občina.	2020–2022.
VDC NOVA GORICA – VOGRSKO Vogrsko 103	Ureditev parkirišča – asfaltiranje. Postavitev parkirnega mesta za invalide. Postavitev kontrastnih usmerjevalnih informacijskih tabel.	Varstveni delovni center Nova Gorica.	Varstveni delovni center.	2020–2022.
TRŽNICA VOGRINKA	Postavitev klančine za dostop do platoja – prodajnih miz na tržnici. Prestavitev koša za smeti, da se invalidom na vozičku omogoči dostop do vseh prodajnih miz.	KS Vogrsko.	Občina.	2020.
RENČE				
DOM STAREJŠIH – MEDIC HOTEL, TURZIS d. o. o. Arčoni 8A	Postavitev kontrastne info usmerjevalne table pred glavnim vhodom s kontaktnimi podatki za dostop do recepcije hotela. Na parkirnem mestu za invalide izboljšati dostop do vozila – tlakovci so moteča ovira za vozičkarje.	Lastnik objekta.	Lastnik objekta.	2020.
DRUŠTVO UPOKOJENCEV RENČE Trg 25	Postavitev kontrastnih usmerjevalnih info tabel za dostop v objekt.	KS Renče.	Občina.	2020.
ZDRAVSTVENI DOM RENČE (Zdravstveni dom Osnovno varstvo Nova Gorica – Splošna ambulanta Renče, Zdravstveni dom Zobozdravstveno varstvo	Postavitev kontrastnih info tabel.	Upravnik objekta.	Etažni lastniki.	2020.

UKREPI PO LOKACIJAH	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
Nova Gorica – Odrasla splošna zobna ambulanta Renče in Goriška lekarna Nova Gorica – Lekarniška podružnica Renče), Trg 20				
KRAJEVNA SKUPNOST RENČE Trg 25	Ureditev taktilnih oznak. Prehod s pločnika na cestišče . Postavitev kontrastnih info tabel.	KS Renče.	Občina.	2020.
POŠTA SLOVENIJE RENČE Trg 69	Postavitev taktilnih oznak – prednostno na prehodih s pločnika na cesto in obratno. V bližini pošte postavitev novega parkirnega mesta za invalide. Postavitev označb za omejitev hitrosti (na trgu max 10 km/h).	Pošta Slovenije.	Pošta Slovenije. Občina.	2020–2021.
KULTURNA DVORANA RENČE Trg 25	Postavitev parkirnega mesta za invalide. Postavitev usmerjevalnih informacijskih tabel.	KS Renče.	Občina.	2020.
Trg v Renčah	Ureditev trga – starega placa.	KS Renče.	Občina.	2019–2021.
ŽUPNIJA RENČE Trg 81	Ureditev taktilnih oznak dostop v objekt.	Župnija.	Župnija. Občina.	2021.
OSNOVNA ŠOLA LUCIJANA BRATKOVIČA BRATUŠA RENČE Z VRTCEMA Trg 31	Preureditev parkirišča – dvorišča za osnovno šolo – ločevanje dvorišča od parkirišča. Postavitev parkirnega mesta za invalide. Vzdrževanje pešpoti – odprava manjših poškodb cestišča – prehodov na pešpot.	Osnovna šola.	Občina.	2019–2021.

UKREPI PO LOKACIJAH	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
	Ureditev talnih oznak – od parkirnega mesta za invalide do info točke redarske službe v objektu.			
ZOBNA AMBULANTA FILIPOVIČ d. o. o. Trg 41	Ureditev parkirnega mesta za invalide. Dostop za invalide.	Lastnik objekta.	Lastnik objekta.	2020.
POKOPALIŠČI V RENČAH (STARO, NOVO)	Postavitev usmerjevalnih informacijskih tabel za dostop invalidov na vozičku.	Občina. Krajevna skupnost.	Občina. Krajevna skupnost.	2020.
CELOTNA OBČINA				
Pločniki, avtobusna postajališča, parkirnišča ...	Ureditev parkirnih mest za invalide. Dostopi za invalide. Postavitev usmerjevalnih informacijskih tabel. Postavitev taktilnih oznak na kritičnih mestih.	Občina. Krajevne skupnosti.	Občina. Krajevne skupnosti.	2020–2023.
Ureditev omrežja kolesarskih povezav in pešpoti KS Vogrsko, KS Renče, KS Bukovica	Pregled – revizija projekta z vidika vključevanja invalidov, uporabnikov kolesarskega omrežja.	Občina.	Občina.	2019–2021.
Pešpoti med občinami – projekt GREVISLIN	Postavitev taktilnih oznak na kritičnih mestih – prehod iz pešpoti na cesto. Pregled – revizija projekta z vidika vključevanja invalidov v program rekreacije.	Občina.	Evropska sredstva.	2019–2023.

PREGLEDNICA UREJEVANJA DOSTOPNIH POTI V OBČINI

AVTOBUSNA POSTAJALIŠČA	Ureditev dostopnosti za vsa postajališča v občini.
TRŽNICA VOGRINKA	Postavitev klančine za dostop do platoja – prodajnih miz na tržnici. Prestavitev koša za smeti, da se invalidom na vozičku omogoči dostop do vseh prodajnih miz.

POŠTA SLOVENIJE, POSLOVALNICA RENČE	Postavitev taktilnih oznak – prednostno na prehodih iz pločnika na cesto in obratno; v bližini pošte postavitev novega parkirnega mesta za invalide; postavitev označb za omejitev hitrosti (na trgu max 10 km/h).
OSNOVNA ŠOLA LUCIJANA BRATKOVIČA BRATUŠA Z VRTCEMA	Preureditev parkirišča – dvorišča za osnovno šolo – ločevanje dvorišča od parkirišča. Postavitev parkirnega mesta za invalide. Vzdrževanje pešpoti – odprava manjših poškodb cestišča – prehodov na pešpot. Ureditev talnih oznak – od parkirnega mesta za invalide do info točke redarske službe v objektu.
KULTURNA DVORANA RENČE	Postavitev parkirnega mesta za invalide.
KRAJEVNA SKUPNOST RENČE	Prehod s pločnika na cestišče – prehod s pločnika na cestišče.
DOM STAREJŠIH – MEDIC HOTEL, TURZIS d. o. o.	Na parkirnem mestu za invalide izboljšati dostop do vozila – tlakovci so moteča ovira za vozičkarje.
VDC NOVA GORICA – VOGRSKO ZAPOSLITVENI CENTER VOGRSKO	Ureditev parkirišča – asfaltiranje. Postavitev parkirnega mesta za invalide. Postavitev kontrastnih usmerjevalnih informacijskih tabel.
POKOPALIŠČE NA VOGRSKEM	Ureditev parkirnega mesta za invalide.
PODRUŽNIČNA OSNOVNA ŠOLA VOGRSKO	Postavitev parkirnega mesta za invalide. Postavitev kontrastnih usmerjevalnih informacijskih tabel za dostop v pritličje objekta. Priprava načrta za ureditev dostopa v prvo nadstropje.
KRAJEVNA SKUPNOST VOGRSKO	Ureditev parkirišča – asfaltiranje. Postavitev parkirnega mesta za invalide. Postavitev kontrastnih usmerjevalnih informacijskih tabel. Priprava načrta za dostop do prvega nadstropja – idejni načrt dvigala.
POŠTA SLOVENIJE, POSLOVALNICA VOLČJA DRAGA	Postavitev parkirnega mesta za invalide. Postavitev kontrastnih info usmerjevalnih tablah.
POKOPALIŠČE V BUKOVICI	Ureditev dostopnosti na pokopališče za invalide na vozičku – postavitev plošč po sredi pokopališča. Postavitev »premakljivih« klopč pri mrliški vežici.
OBČINA RENČE-VOGRSKO	Postavitev kontrastnih usmerjevalnih informacijskih tabel – dostop do klančine pred upravno stavbo – kletna etaža.
FITNES NA PROSTEM	Ureditev dostopnosti do telovadnih orodij za invalide na vozičku

11. VKLJUČENOST INVALIDOV V OBLIKOVANJE POLITIKE

Tabela 10/11: Ukrepi na področju vključenosti invalidov v oblikovanje politike

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
SPODBUJANJE IN ZAGOTAVLJANJE SODELOVANJA PRI PRIPRAVI OBČINSKIH DOKUMENTOV, KI ZADEVAJO PODROČJE INVALIDOV	Zagotavljanje možnosti sodelovanja in posredovanja mnenj, predlogov pri oblikovanju dokumentov na področju invalidov.	Občina Renče- Vogrsko. Svet za invalide. Invalidske organizacije. Društva. NIJZ. CSD itd.	Občina Renče.Vogrsko.	2019–2023.
PRIPRAVA SPREMEMB PRAVILNIKA O SOFINANCIRANJU PROGRAMOV INVALIDSKIH IN DRUGIH HUMANITARNIH ORGANIZACIJ	Oblikovanje rešitev pri sofinanciranju programov, ki jih je zaradi specifik oz. ciljne skupine nemogoče izvajati na območju občine.	Svet za invalide. Odbor za družbene dejavnosti. Oddelek za družbene dejavnosti.	Občina Renče-Vogrsko.	2020.

12. SPREMLJANJE IN UGOTAVLJANJE UČINKOV SPREJETIH UKREPOV ZA OSEBE S POSEBNIMI POTREBAMI

Tabela 10/12: Ukrepi na področju spremljanja in ugotavljanja učinkov sprejetih ukrepov za osebe s potrebnimi osebami

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC/IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
SPREMLJANJE UČINKOV SPREJETIH UKREPOV PRI PROJEKTU »OBČINA PO MERI INVALIDOV«	Spremljanje izvajanja projekta in redna priprava poročil. Na Občinskem svetu enkrat letno poročanje o izvajanju akcijskega načrta »Občina po meri invalidov«.	Občina Renče-Vogrsko: Svet za invalide. Oddelek za družbene dejavnosti.	Občina Renče-Vogrsko.	Trajna naloga. 2019–2023.

13. MEDNARODNO SODELOVANJE

Tabela 10/13: Ukrepi na področju

UKREP	OPIS AKTIVNOSTI	NOSILEC / IZVAJALEC	VIR FINANCIRANJA	ČASOVNI OKVIR
SPODBUJANJE ČEZMEJNEGA MEDNARODNEGA SODELOVANJA	Spodbujanje čezmejnega mednarodnega sodelovanja z invalidskimi organizacijami v Italiji, na Hrvaškem in Madžarskem. Izmenjava pozitivnih praks.	Invalidske organizacije. Društva. NIJZ. CSD. Občina Renče–Vogrsko.	Invalidske organizacije. Društva. EU sredstva.	2019–2023.
VKLJUČEVANJE V PROJEKTE ČEZMEJNEGA SODELOVANJA	Področje invalidskega zavarovanja. Področje socialnega varstva. Področje zdravstvenega varstva. Področje zaposlovanja in šolstva.	Nosilec: Občina Renče–Vogrsko.	Javni razpisi (sredstva EU, država, društva).	2019–2023.

PREGLED ZAKONODAJE ZA INVALIDE

Gradimo mostove za socialno vključenost invalidov, bolnikov in starejših občanov

Oseba pridobi v Sloveniji status invalida s pravnomočno odločbo pristojnega organa na osnovi ustreznega zakona. Pravice invalidov so odvisne od zakona, po katerem oseba pridobi status, od deleža telesne ali duševne okvare osebe, vključenosti osebe v obvezna socialna zavarovanja, starosti in podobno. Temeljni dokument slovenske zakonodaje na tem področju je **Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI)**, (Uradni list RS, št. 94/2010).

Pravni okvir podpore osebam s hendikepom v Sloveniji

Pravice invalidov v Republiki Sloveniji niso zagotovljene v enem, krovnem zakonu, temveč v področni zakonodaji, tako da različni zakoni urejajo različne pravice invalidov na različnih področjih.

Zakoni

- **Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov**
- **Zakon o izenačevanju možnosti invalidov** ureja enake možnosti in nediskriminacijo invalidov ter je eden najpomembnejših dokumentov s tega področja v Sloveniji.
- **Zakon o duševnem zdravju** ureja sistem zdravstvene in socialnovarstvene skrbi za duševno zdravje, nosilce oziroma nosilke te dejavnosti ter pravice osebe med zdravljenjem v oddelku pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice, obravnavo v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda, pri tem pa tudi postopke sprejema osebe v obravnavo v skupnosti.
- **Zakon o socialno varstvenih prejemkih.**
- **Zakon o spremembah in dopolnitvi Zakona o socialno varstvenih prejemkih**, na podlagi katerega so ponovno začele veljati določbe Zakona o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, ki urejajo pravico do nadomestila za invalidnost ter dodatka za tujo nego in pomoč.

- **Zakon o socialnem vključevanju invalidov**, ki ureja pravico do nadomestila za invalidnost in dodatka za pomoč in postrežbo.
- **Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.**
- **Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev.**
- **Zakon o pacientovih pravicah** določa pravice, ki jih ima pacient kot uporabnik zdravstvenih storitev pri vseh izvajalcih teh storitev. Določa postopke za uveljavljanje teh pravic ob kršitvah in s temi pravicami povezane dolžnosti. Namen zakona je omogočiti enakopravno, primerno, kakovostno in varno zdravstveno oskrbo. V letu 2008 so bili sprejeti tudi podzakonski akti.
- **Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju** uvaja vrsto novosti. Za invalide je posebno pomembna določba, s katero se dosedanjim skupinam bolezni/stanj, ki se jim zdravljenje in rehabilitacija v celoti krije iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, dodajajo slepe in slabovidne osebe, osebe s popolno ali zelo težko okvaro sluha, osebe s cistično fibrozo in avtizmom ter osebe po neizogibni poškodbi in okvari možganov. Dodana je pravica zavarovanim osebam z vrojenimi motnjami presnove do živil za posebne zdravstvene namene s prilagojeno sestavo hranil. Nova je določba, da bo socialno ogroženim osebam državni proračun kril plačilo do polne vrednosti zdravstvenih storitev in jih s tem oprostil plačevanja premij za dopolnilno zdravstveno zavarovanje.
- **Zakon o medicinskih pripomočkih**, s katerim je zagotovljen dostop do medicinskih pripomočkov, ki ustrezajo standardom kakovosti na evropskem trgu, in onemogočen dostop do izdelkov, ki ne izpolnjujejo zahtev v zvezi z varnostjo, zmogljivostjo in kakovostjo.
- **Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov**, ki je opredelil nadzor nad porabo odstopljenih prispevkov z uvedbo obvezne revizije te porabe, razširil razloge za odvzem statusa invalidskega podjetja oziroma zaposlitvenega centra, natančneje uredil postopke pri uveljavljanju finančnih spodbud delodajalcev, določil obvezno izobraževanje za strokovne delavce, ki opravljajo storitve zaposlitvene rehabilitacije, za člane rehabilitacijskih komisij ter strokovne delavce v invalidskih podjetjih in zaposlitvenih centrih, prinaša pa tudi spremembe pri financiranju prilagoditev delovnega mesta in sredstev za delo ter pri podpornem zaposlovanju najtežjih invalidov, dviguje denarne prejemke med trajanjem zaposlitvene rehabilitacije z dosedanjih 30 na 40 % minimalne plače, zato da se spodbuja vključevanje brezposelnih invalidov v te storitve.
- **Zakon o osebni asistenci** (Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18).
- **Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ 2).**
- **Zakon za uravnoteženje javnih financ.**
- **Zakon o nalogah in pooblastilih policije**, v katerem je navedeno, da morajo policisti še posebno obzirno ravnati z žrtvami in osebami, ki potrebujejo dodatno pozornost, pomoč in skrb, kot so otroci, mladoletniki, starejši, invalidne osebe, nosečnice in žrtve nasilja v družini.

- **Zakon o spremembi Zakona o lastninskem preoblikovanju Loterije Slovenije**, ki spreminja sestavo sveta FIHO in določa pogoje za članstvo v svetu. Določa tudi, da se sredstva iz presežka prihodkov nad odhodki lahko namenijo zgolj za povečanje premoženja fundacije ali financiranje programov in storitev invalidskih in humanitarnih organizacij v naslednjem koledarskem letu.
- **Zakon o preprečevanju nasilja v družini** v tretjem odstavku 4. člena z naslovom Posebno varstvo in skrb določa, da so posebne skrbi pri dajanju pomoči žrtvam deležne starejše osebe in invalidi ter osebe, ki zaradi različnih okoliščin niso sposobne skrbeti zase.
- **Zakon o avdiovizualnih medijskih storitvah** določa, da Republika Slovenija spodbuja ponudnike avdiovizualnih medijskih storitev k postopni zagotovitvi dostopa do njihovih storitev osebam z okvaro vida ali sluha.
- **Zakon o voznikih** med drugim ureja vprašanje zdravniških pregledov o telesni ali duševni (ne)zmožnosti za vožnjo zaradi bolezni ali invalidnosti.
- **Zakon o varstvu kulturne dediščine** določa, da je nepremična kulturna dediščina dostopna vsakomur, še posebno mladim, starejšim in invalidom.
- **Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo** se posredno nanaša tudi na umetnike invalide, saj na novo ureja dohodkovni cenzus za samozaposlene v kulturi. Obenem se nanaša na sofinanciranje opravljanja posebnih nalog osrednjih območnih splošnih knjižnic, kamor spadajo tudi tiste storitve in dejavnosti slovenskih splošnih knjižnic, ki so namenjene pripadnikom različnih skupin invalidov. Te se lahko po novem sofinancirajo tudi iz intervencijskih sredstev MIZKŠ.

Poleg zakonov so za uresničevanje pravic oseb s hendikepom pomembni tudi številni podzakonski akti in drugi dokumenti:

Pravilniki

- **Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo**, ki staršem otrok s posebnimi potrebami omogoča uveljavljanje nekaterih pravic, in sicer predvsem delo s krajšim delovnim časom od polnega, dodatek za nego otroka in pravico do delnega plačila za izgubljeni dohodek.
- **Pravilnik o sodelovanju organov** ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini.
- **Pravilnik o obravnavi nasilja v družini** za vzgojno-izobraževalne zavode.
- **Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi** pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini
- **Pravilnik o osebni asistenci** (Uradni list RS, št. 57/18).
- **Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila** (ZIMI) je Ministrstvo za delo družino in enake možnosti potrdilo prejšnji mesec. Na seznamu tehničnih pripomočkov so po novem tudi:
 - elektronska varuška,

- svetlobni hišni zvonec z alarmom,
- videofon,
- FM sistem ali FM sistem, prilagojen za osebe z polževim vsadkom,
- indukcijska zanka za tv,
- svetlobna budilka,
- zapestna ročna ura – vibracijska,
- telefonski aparat z ojačevalcem,
- baterije za polžev vsadek itd.,
- gluhi, ki uporabljajo znakovni jezik, bi lahko izbrali tehnični pripomoček za komunikacijo, kot je prenosni osebni računalnik ali mobilni telefon ali tablični računalnik.

Uredbe

- **Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe javni linijski prevoz potnikov v notranjem cestnem prometu in o koncesiji te javne službe** določa, da se lahko prevažajo psi vodniki za slepe s slepo osebo. V notranjem prometu je dovoljen brezplačni prevoz psov spremljevalcev v vseh vlakih.
- **Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov od leta 2004 do leta 2009** je dodala podlago za financiranje dodatnih stroškov blaga in storitev, povezanih z opravljanjem študijske dejavnosti za študente s posebnimi potrebami (na primer za tolmače slovenskega znakovnega jezika).
- **Uredba o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov** daje podlago za financiranje ustvarjanja pogojev za povečanje vključenosti študentov s posebnimi potrebami.

Pravica gluhih do uporabe slovenskega znakovnega jezika

V letu 2002 je bil sprejet tudi Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika, ki gluhih in naglušnim zagotavlja pravico do uporabe slovenskega znakovnega jezika. S tem je načeloma zagotovljena pravica gluhih in naglušnih, da kot svoj materin jezik v vseh situacijah uporabljajo slovenski znakovni jezik. Vendar pa so pri uresničevanju te pravice tudi danes zelo pogosto ovirani.

V letu 2017 je bil sprejet Zakon o osebni asistenci, ki podeljuje pravico do osebne asistence vsem skupinam invalidov, ki potrebujejo najmanj 30 ur osebne asistence na teden in ki so stari od 18 do 65 let. Ta omejitev je za invalide s senzorno okvaro odpravljena, če potrebujejo samo pomoč pri komunikaciji in spremstvu. Osebi s senzorno okvaro (gluhi, slepi ali gluhoslepi) se lahko odobri osebna asistenca v obsegu do 30 ur na mesec ali komunikacijski dodatek, in sicer kot denarno nadomestilo v višini dodatka za pomoč in postrežbo pri opravljanju večine osnovnih življenjskih potreb, določenega v zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide 2005

Vlada Republike Slovenije je dne 7. 12. 2005 sprejela Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide.

Njeni cilji imajo pravno podlago v številnih zakonih o urejanju prostora, gradnji objektov, dostopnosti stanovanj, dostopnosti delovnega okolja in opreme, letalskem in cestnem prometu, elektronskih komunikacijah itd. Sprejem tega dokumenta je bil v veliki meri posledica obveze, ki jo je Slovenija prevzela ob vstopu v Evropsko unijo, saj Amsterdamska pogodba v 13. členu prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti, evropska Listina temeljnih pravic, sprejeta v Nici leta 2000, pa v 26. členu invalidom priznava pravico do neodvisnosti, družbene in zaposlitvene integracije ter sodelovanja v družbenem življenju. Dostopnost se v Evropski uniji povezuje tudi z načelom »Oblikovanje za vse«, ki poudarja dostopnost do storitev, dobrin in grajenega okolja.

Dokument **»Dostopna Slovenija«** je kot **prvi cilj** opredelil odpravljanje grajenih in komunikacijskih ovir v obstoječih objektih v javni rabi in na javnih površinah, kar bi se moralo izvršiti do leta 2015. Ker pa so bili tako nosilci dejavnosti kakor tudi nadzor nad izvajanjem aktivnosti za doseganje tega cilja zelo ohlapno opredeljeni, tudi v letu 2014 reprezentativne invalidske organizacije ugotavljajo, da arhitekturne in komunikacijske ovire celo v okoljih javnih ustanov še zdaleč niso odstranjene.

Drugi cilj sprejetega dokumenta je s predvidenimi ukrepi natančno opredelil, kako naj bi zagotovili prilagojene oblike, načine in kanale komuniciranja ljudem s senzornim hendikepom, kot sledijo spodaj.

Predvideni ukrepi za slepe in slabovidne:

- omogočiti branje s povečevalnim steklom oziroma elektronsko lupo, tiskanje pomembnejših informacij z večjimi črkami (npr. navodila za uporabo zdravil),
- omogočiti uporabo prilagojene tehnologije pri storitvah javnih služb,
- z Braillovo pisavo označiti farmacevtske izdelke, posebno zdravila (izpisano vsaj ime zdravila na ovojnini),
- v javnih ustanovah mora biti dostopna elektronska lupa ali povečevalno steklo za slabovidne, za slepe uporabnike pa prilagojena računalniška oprema, kjer je to nujno potrebno (npr. v knjižnicah),
- sprejetje uredbe Vlade Republike Slovenije, ki bo določala tiskanje pomembnejših informacij z večjimi črkami (npr. navodila za uporabo zdravil),
- za slepe in slabovidne zagotoviti branje podnapisov in opisno spremljanje dokumentarnih, znanstvenih, potopisnih oddaj in filmov – dokler ne bo digitalna televizija omogočila sprejemanja teh informacij na ločenih kanalih za senzorno ovirane invalide,
- omogočiti večjo in širšo dostopnost zvočnih knjig,

- omogočiti večjo in širšo dostopnost knjig z večjimi črkami oz. poudarjenim tiskom.

Predvideni ukrepi za gluhe in naglušne:

- z uporabo tehnologij, ki jih omogoča digitalna televizija, je treba zagotoviti uvedbo nacionalnega programa na ločenih kanalih s prilagoditvami za slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne uporabnike (opisno opremljanje filmov za slepe in znakovni jezik za gluhe, podnaslavljanje za gluhe in naglušne osebe),
- gluhim, ki za sporazumevanje uporabljajo slovenski znakovni jezik, omogočiti njim prilagojeno komuniciranje v javnih ustanovah,
- omogočiti naglušnim osebam komuniciranje, spremljanje informacij in predavanj v javnih ustanovah prek induktivne zanke (prenosne ali stalne),
- v paket za novorojenčke dodati elektronski indikator otroškega joka za gluhe matere,
- prilagoditi informacije v prometu za gluhe in naglušne osebe (prodaja vozovnic in dajanje informacij med potovanjem), ki morajo biti dostopne vidno in po indukcijski zanki,
- pri informativnih oddajah zagotoviti dovolj velik okvir, v katerem je prikazan tolmač, ki tolmači informacije, in sinhrono podnaslavljanje,
- omogočiti spremljanje informacij po teletekstu, v polni in ne v skrajšani obliki,
- varnostno opremo opremiti z vibracijskimi alarmi ali utripajočo lučjo, da lahko gluhi in naglušni zaznajo sporočila (npr. utripajoče luči, ki kažejo smer izhoda iz objekta ob alarmu),
- zagotoviti tehnične možnosti za povratne informacije v prometu in telekomunikacijah za senzorno ovirane invalide.

Tudi naštetih predvidenih ukrepov bi morali biti izvedeni do 31. 12. 2015, saj je bilo financiranje za izvedbo navedenih ukrepov predvideno iz proračuna. V zdravstvenih okoljih je bilo s tem dokumentom predvideno zagotavljanje celovite prilagoditve vseh oblik komuniciranja ljudem s senzornim hendikepom. Na žalost navedeni cilji še danes marsikje niso doseženi (publikacije, prilagojene slepim ali v zvočni obliki, svetlobni signali, pisno komuniciranje, zagotovitev tolmača za znakovni jezik ...).

Tretji cilj dokumenta »Dostopna Slovenija« opredeljuje obveznost države, da ljudem z motnjami v duševnem razvoju zagotovi njim razumljiva in prilagojena sredstva informiranja in komuniciranja o vseh zadevah, povezanih z odločanjem na državni ali lokalni ravni in o vseh zadevah, ki se nanašajo na njihovo življenje – torej tudi o vsem, kar zadeva skrb za zdravje. Ta cilj bi moral biti uresničen že do 31. 12. 2010.

Raziskava in inventarizacija ovir za osebe s hendikepom

Urbanistični inštitut Republike Slovenije je leta 2008 izvedel raziskavo in leta 2010 objavil obsežno poročilo o inventarizaciji obstoječih ovir v grajenem okolju in v objektih

v javni rabi po Sloveniji, ki ovirajo pravico oseb s hendikepom do dostopa do javnih objektov in storitev.

Akcijski program za invalide 2014–2021

Dne 9. 1. 2014 je Vlada Republike Slovenije sprejela Akcijski načrt za invalide, ki zajema obdobje do leta 2021. Posamezni cilji in pripadajoči ukrepi so bolj ali manj le povzeti iz Akcijskega programa za invalide 2007–2013 ali pa preprosto kar prepisani, ne da bi bila podana kakršna koli konkretna strategija za njihovo uresničevanje in izvajanje. Enako velja tudi za nosilce.

Sedmi cilj se enako kot v predhodnem Akcijskem programu spet nanaša na zagotavljanje učinkovite skrbi za zdravje ljudi s hendikepom, kar je v dokumentu takole opredeljeno:

»Dostop do ustrezne zdravstvene oskrbe in zagotavljanje zdravja morata biti ena od neodtujljivih človekovih pravic. Zdravstveno varstvo je tako kakor socialno varstvo kazalec stanja ali statusa razvoja družbe. Zdravje in zdravstveno varstvo sta temeljni človekovi pravici. Zato je treba s praviimi ukrepi zagotoviti zdravstveno varstvo vsem, ne glede na zdravstveno, socialno in ekonomsko stanje ali zmožnosti posameznika. Obenem je temeljna dolžnost vsakega posameznika varovanje zdravja in zdravega življenja. Tudi invalidi lahko s primernimi programi vzdržujejo in ustrezno obnovijo svoje zdravstveno stanje«.

Ukrepi:

- 7.1 Zagotavljanje celostne in usklajene zdravstveno-socialne politike (med drugim uveljavljanje klasifikacije Svetovne zdravstvene organizacije »International Classification of Functioning, Disability and Health«).
- 7.2 Spodbujanje inovativnih organizacijskih pristopov, katerih cilj je povečati prožnost zagotavljanja zdravstvene oskrbe, prilagojene potrebam invalidov.
- 7.3 Zagotavljanje čim boljše dostopnosti do zdravstvenih programov in storitev ne glede na spol, obliko in stopnjo invalidnosti (npr. ZZZS financira obnovitveno rehabilitacijo).
- 7.4 Spodbujanje dejavne vloge invalidov za reševanje njihovih zdravstvenih težav, podpiranje programov ozaveščanja o zdravem življenju.
- 7.5 Izboljšanje sistemske ureditve glede medicinskih pripomočkov, podporne tehnologije za invalide in ljudi, ki delajo z invalidi.
- 7.6 Zagotavljanje zgodnjega odkrivanja in celovite zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin s posebnim poudarkom na mobilnih oblikah pomoči, ki omogočajo, da otrok ostane v družini.
- 7.7 Zagotavljanje celostne rehabilitacije odraslih oslepelih in slabovidnih, gluhih in naglušnih ter gluho-slepih oseb.

- 7.8 Izboljšanje znanja ali vedenja osebja v zdravstvenih ustanovah o posameznih vrstah invalidnosti, da bodo invalidi ustrezno obravnavani glede na svojo invalidnost in potrebe.
- 7.9 Sistematično zbiranje podatkov o zdravstvenem stanju in potrebah invalidov in otrok s posebnimi potrebami ter obstoječih mrežnih povezavah v skupnosti, pa tudi iskanje načinov prilagajanja zdravstvenih zmogljivosti dejanskim potrebam invalidov.
- 7.10 Izboljšanje zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide, vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje.
- 7.11 Vzpostavitev enotnega multidisciplinarnega organa, ki bi združeval postopke ocenjevanja invalidnosti, začasne odsotnosti z dela, zaposljivosti, dolgotrajne oskrbe, poklicne rehabilitacije, prilagoditve delovnega mesta, medicinskih pripomočkov, pomoči in postrežbe drugega pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb, zdravstvene rehabilitacije ...

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve), MZ, ZPIZ, ZZZS, SOUS (javni zavodi in koncesionarji), NSIOS.

Navedeni ukrepi so zelo pavšalni in brez konkretnih opredelitev, kako naj bi bili izvedeni in kako bodo financirani.

Iz vsega doslej zapisanega je jasno, da ostajamo pri prepoznavanju potreb oseb s hendikepom zelo pavšalni. Nikjer ni zaslediti konkretnih ukrepov za razreševanje težav, ki jih je z anketiranjem posameznikov s hendikepom in invalidskih organizacij opredelila že raziskava Urbanističnega inštituta iz leta 2008. Projekti, ki jih izvajajo posamezna okolja (na primer Invalidom prijazna občina, Turizem za vse ipd.), so nepovezani, ni sistematičnega nadzora nad uresničevanjem sprejetih predpisov in ukrepov, predvsem pa ni nobenih sankcij za neizpolnjevanje ciljev in nalog.